

૫૫૨૦

૫૫૨૦

ને કીકા અંજન નેક ને બીકા અંજન બદ
સખીકા બોલ બાલ્યા.

૧૫ 162

નેહાવત

દીલગુ દાગો-દીલચરપ; લાચકદીદો યુનીદ.

યઅને

કીરસબે.

(૦૧૦)

ખલીફા હાફીનરશીદ

ઓર

અબુલકાસમ ખમરી.

ગિફ્ટ યુવાન ઓર યુજરાતી હફોમે.

નકલ ૧૦૦૦ બારે અબલ.

હસબુલ ફરમાઈશ.

કાઠી અબદુલકરીમ બીન કાઠી નુરમોહમ્મદ.

ખંખઈ.

ધી. કાઠી પ્રીન્ડીંગ પરસમે

કાઠી હરમાઈશ બીન કાઠી મોહમ્મદ મીયાને ખાખા.

—:—

સને-૧૩૧૧-હી#-૧૮૬૩ અકરાખર-૬.

નેદીકા અંબમ નેક * બદીકા અંબમ બદ

૫૫૨૦

સખીકા બોલ બાલા.

નેદાવત

દીલગુદાગ્રા-દીલચરપ; લાયકદીદો-શુનીદ.

ચઅને

દાસઅ

ખલીફા હારુનરશીદ

ઔર.

અબુલકાસમ ખસરી.

ઉર્દૂ જુબાન ઔર ગુજરાતી હરફોમે

નકલ-૧૦૦૦

બારે અવલ.

હસબુલ હુકમ

કાઝી અબદુલકરીમ બીન કાઝી નુરમોહમ્મદકે

ખંખઈ

ધી. કાઝી પ્રીન્ટીંગ પ્રેસમે

કાઝી ઇસ્માઈલ બીન કાઝી મોહમ્મદ મીયાને છાપા.

સને-૧૩૧૧-હી. * અક્ટોબર ૧૮૯૩-ઇ.

હીસ્સેકી મુખતસર સમજાવું.

ખલીફા—હાજીનરશીદ—અરબસ્તાનકા એક બડા બાદશાહ ઔર બગદાદમે રહેતા

ફઝીલ—ખલીફા હાજીનરશીદકા નીમક હલાલ વઝીર.

મુબેલાખાતુન—ખલીફાકી પ્યારી બીબી.

અબુલકાસમ—ખસરેકા એક બડા સખી સૌદાગર.

વાલીએખસરા—ખલીફાકે તરફસે ખસરેકા હાકમ.

અબુલ ફતહા—ખસરેકા નીમકહુરામ ઔર બદમઆશ વઝીર.

મેહુરઅંગીઝ—વાલીએખસરાકી દુખતર ઔર અબુલકાસમકી મઅમુકા.

એક પીરમરદ—અબુલકાસમકી મુસીબતકે વકતકા સેક.

સરહંગ—વાલીએખસરાકા મદદનાહ.

ઈસકે સીવા

અમીર—હમરા, ગુલામ—હૌડી પીરમરદ—સૌદાગર—કાફેસાલાર, ચૌર, ખીદમતગાર, વગૈરા—વગૈરા.

ઈતલાઅ અફરી.

હસ કીતાબકી સેહતમે નેદાયત કાશીસ કી ગધ હૈ, ઔર મુશકીલ લફઝોંકા આસાનીસે લીખે હૈ તાકે પડહનેવાલોંકા મુશકીલ ન મઅલુમ હોને ફકત. ૧૧૨૩

નોટીસ.

હસ કીતાબકા હક મહફુઝ હૈ, લેહાઝા કોઈ સાહેબ બગૈર ઇઅઝત મોહુતમમકે ન બાયે, ફાયદેકે ઇલાજ નુકસાન ન લિહાએ. ફકત. ૧૨૮૮

કીસ્સાએ-દીલચર્ય

અમને

ખલીફા હાફિઝશીદ

ઔર

અબુલકાસમ ખસરી.

શર સાથ નામ અલ્લાહકે ખખરીશ
કરનેવાલા મેહરબાન.

પ્રમાનેમે સક્ષતતત ખલીફા હાફિઝશીદકે ખલીફા એક વઝીરથા; નીકાયત આકીલ ઔર ફાઝીલ, નામ ઊસકા પ્રજીલ બીન રફીઅ. યે વઝીર અપસા મુનસીફ મીઝાજથા, કે રઅયત ઉસકી સાથે-કુદુમતમે બડી અમને.—આસાયશસે રેહતીશી. ખલીફા હાફિઝશીદકી યે આદતથી કે, હરવકત સખકે રૂબરૂ અપની તઅરીફ કયા કરતાથા કે દુનયામે કાઈ મુજસા બા—હીમત ઔર સખી નહીં હે ! ન કોઈ કુવા હે. પ્રજીલ કો યે ખાત ઊસકી પસંદહીદા મઅલુમ નહીં કુધ. એક રાતકા ઝીકર હે કે, હાફિઝશીદ અપને અમીર-ઝમરાઓ કે સાથ ઐશો—અશરતમે મશગુલથા, જખ શરાબકા નીરથા ચકહા, હસબ આદત અપની તઅરીફ કરને લગા. ફઝીલમી ઉસવકત આલમ નીરથેમે થા, ન રેહસકા, ઔર ખલીફાસે કહાકે અથ શાહ બા—વીકાર ! ખુઝરગોંઠા કોલ હે કે અપની તઅરીફ આપ નહીં કયા કરતે હે, આપકી તઅરીફ કરને કે વાસ્તે ઔર હઝારોં આદમી મોજુદહે, આપ અપની ધસ આદતકા છોડ દીજીએ ! હાફિઝશીદકો યે ખાત ખુરી મઅલુમ કુધ. વઝીરસે કહા કે મેં કે.ધ. ખાત ખુરી અપને ઉપર બયાન કરતાહું ! અગર મેં ગઝત કેહતાહું તો તુમ ખતલાઓ કે આજ દુન્યામે મેરે ખરાખર સખી ઔર કુચ્છાઝ કોન હે ! ફઝીલને કહા કે અથ શાહ આલીબદ ! ખતા મેરી મુઆફ હો, શેહર ખસરામે એક નવજવાન અબુલકાસમ ખસરી નામી હે કે ઉસકી સખાવતકે રૂબરૂ હાતમ કુછબી નહીં, ઔર કુચ્છાઝી આર મુજઅતમે કોઈ શાહ ઊસકે ખરાખર નહીં હે. હાફિઝશીદકો યે ખાત મુનકર મુસ્સા આયા ઔર વઝીરકી તરફ મુખાતીબ હોકર

ખોલા, કે અચક્રીલ ! તુને નહીં સુના કે બાદશાહોંકી મજલીસમેં ઝુઠ મુઠખાત નહીં કે
કે બાદશાહોંકો ઢોઈવકત સર બુદા કરનેકા હુકમ દેનેમેં એક મીનીટકીબી દેર નહી લગતા !
ફઝીલને કહા આપ બે કુછ ફરમાએં બજા ઓર દુસ્ત હૈ, મગર શાહાને મુનસફ—મીઝાબ
સચીખાત સે કબી રંજીદા નહી હોતે હૈ ઓર બે ખતા કીસીપર બુરમ રવા નહીં રખતે;
બે કુછ મૈને આપકી જનાબમેં અરજ કયા હૈ વો કલામ બીલકુલ સહી હૈ આપ ઊસકી તપાસ
કરે ! અગર મેરા ઢહના ગઝત સાખીતહો તો, બે કુછ મેરે હકમેં સજા ફરમાઇ બને બજા
ઓર દુસ્ત હૈ. ખલીશ વઝીરકે યે કલમાત મુનકર નીહાયત બરહમ હુવા ઓર બ—આવાઝ
ખુલંદ કહા અચ બદઅકલ ઓર ખુદપસંદ આદમી ! યે મેરી જીલ હૈ કે તુજકો અપની
મજલીસમેં રાહ દી હૈ, તુજકો મઅલુમ નહીં કે મેરી મજલીસમેં અચસી બેહુદા ખાત ઓર
ઝુઠ—સચ ઓર બેઅદબી કે સાથ ગુસતાખી કરનેકી કીસીકો કયા મજલ હૈ ! વઝીરને કહા
ખુદાવંદનેઅમત ! મેરી ગુઝારશકો ઇમતેહાન ફરમાબેનેમેં કુછ નુકસાન નહીં હૈ, અગર મેરી
કહીખાત ગઝત હો તો મૈં અરજ કર ચુકાહું કે બે કુછ સજા મેરે વાસ્તે તબવીજ ફરમાઇ બને
ગી ઉસકા મૈં બીલકુલ બજા ઓર દુસ્ત સમજુંગા. ખલીશને ગઝબકી નઝરસે વઝીરકો દેખ
કર એક નોકરંદા હુકમ દયા કે ઉસકો ફૈરન લેઝકર કેદખાનેમેં રખો ? ઓર કસમ ખાઇ કે બે
ખાત વઝીરને કહી હૈ, મૈં ખુદ ઝાતસે ઉસકી તપાસ કરંગા; અગર “અબુલકાસમ બસરી”
અચસા ચખ્સ ન નીકલા, જયસા કે ઉસકો ફઝીલને બયાન કયા હૈ, તો ઊસકો કતલ કરકે
ખાઝારમેં એક દરખતપર લટકાડુંગા કે ઓર ચખ્સોંકો ઇબરત હો ઓર આયંદા બાદશાહોંકી
મજલીસમેં અચસી બેહુદા ખાતકે બયાન કરનેસે ખાઝ રહેં, યે કેહકર ખલીશ ગુસ્સેમેં બરા
હુવા મજલીસસે ઊઠકર મેહલસરમેં ચલા ગયા. ઝુબીદાખાતુન બીબીએ હાઈનરશીદને ખલી
શકો લાલ—પીલા દેખકર પુછા, કે અચ ફરમારવાએ ઝખાં ! આજ આપકી તખીઅત બેતરહા
કયું હૈ ? ખલીશને ઝુબીદાસે તમામ ગુફતયુ વઝીરકી બયાન કી, ઓર કહા કે મૈં ફઝીલકો
અચસા બેહુદા નહીં સમજતાયો, કે જયસા વો નીકજા. ઝુબીદાને સારા હાલ મુનકર કહા કે
ખલીશ ! ફઝીલ એક મરદ આકીલ ઓર બહાદીરહૈ, મેરે બયાલમેં નહીં આતા કે ઉસને
નાહક ઝુઠી ખાત આપકે ઇબ્દ બયાનકી હો ? આપકે દીલકો ઊસકી ખાતકા, ચકીન નહીં
આતા, તો હુકમ દીછએ કે આપકે અરકાને—દૌલત ઇસખાતકા તહકીક કરકે આપકે દીલસે
શક કા ગુબાર મીટાદે. ખલીશને ઝુબીદાસે કહા કે મેરા ઇરાદા હૈ કે મૈં ખુદ કસે શેહર બસ
રાકા કરૂં ઓર અબુલકાસમ કો નઝરોસે દેખુ ઓર ઉસકી આઝમાયશ કરૂં, તાકે ફીર ફીર
તરહકા ચકંખાકી ન રહે. અગર વઝીરકા બયાન ગઝત સાખીત હુવા તો ખસરાસે વાપસ આકર
વઝીરકી નીસબત બીલાતઅમ્મુલ હુકમ ફાંસીકા ડુંગા તાકે ઓરોંકો ઇબરત હો; ઓર અગર
ઉસકી ખાત સચી નીકલે, તો મેરે હાયસે બે ઊસકા સખતી હુઇ હૈ ઉસકે ઇવઝમેં બહોત કુછ
બદલા ડુંગા.

ખલીશને તમામ રાત ખયાલાતે સફરમેં ગુઝારી, ઓર સુબોહ હોતેહી નમાઝ વગૈરાસે
ફારીગ હોકર ઓર લીખાસ બદલકર ઘોડેપર સવાર હુવા, ઓર ગુપગુપ બગદાદસે ખાહીર

ीकवकर तरक्ष असरा के रवाना हुआ। जय हाइनरशीद शेर पर असरा में पोंड्या, सैदागरीका, वीजास पेहनकर मुसाक्षर आने में गया, और मावी के भकानका कडाके एक हुजरा अलाहेदा मेरे देहने के वास्ते तयार करे। वो मुवाक्षीक हुकमके जय लाया और सय साभान हाजीर क्या। पक्षीक्ष हुजरे में उतरकर आना तनावक क्या और अयद दूरागत आने के, मावी के भकानसे पुछाके अय पुत्ररग। मेने सुना है के तुमकारे शेर में ऐकशप्स अयुलकासमनामी देहता है के भरही और सभावत में, पा-बुलुदे के छोटी वीमरका होके अपनी परावरी नहीं रभता, क्या ने आत सय है या नहीं ? पीरभरदने कडा जनाय हकीकत ये है के अयुलकासमकी सभा वत और मुरवतकी तयरीक्ष जुआसे अदा नहीं होसकती, जयसा लोग इसका कहते हैं। इससे सो दूरन आयाहै। हाइनरशीदने ये आत जपानी पीरभरदकी सुनकर अपने दील में कडा, के कोय हजारा तयरीक्ष करे, जयतक मैं पुद अकर तपास न करखुं हरगीत्र मेरे दीलका आतरी नहीं होगी। पीरभरदसे पुछाके विस नवजवानका भकान कहां है ? इसने भकानका पता पतलाया, मगर अरत्र क्या के आप मुसाक्षर हैं। इस शेरसे जयर नहीं रभते, इसवास्ते मैं आपके साथ चलता हुं, युनाये पक्षीक्ष साथ विस पीरभरदके अयुलकासमके भकानकी तरक्ष रवाना हुआ। जय वहां पोंड्या, देपातो ऐक अडा आवीशान भकान बना हुआ है, और अहोतसे कनीत्रा जुआम दवात्रेपर अडे हुये हैं। हाइनने दरआनसे कडाके तुम अयुल कासमसे कडा के ऐक गरीयुल-वतन आदमी तुमसे भीलने आया है; उस आदमीने अंदर अकर अयुलकासमका जयर दी, वो सुनतेही शैरन दौडा हुआ भकानसे पाहीर आया और पक्षीक्षका नेहायत तयजीमो तकरीमसे अंदर भकानके ले गया, और ऐक तपत्तपर के ने दीवान आना में भीछा हुआ था भीछाया। हाइनरशीदकी तभीअत भकानका देपकर नीहायत पुश हुई, के ओहोत अयछी तरहाका बना हुआ था और उमदा साभानसे आरास्ता था। अयुलकासमने अपने नौकरोंका हुकम दयाके शैरन शरभत लावे ? जय वो लाये, अयुलकासमने अपने हाथसे शरभत तयारकरके पक्षीक्षका पीलाया, अयदअं दस तरभवान तय्यार हुआ, जयपर अयसे उमदा और लतीक्ष कीसम-कीसमके आनेये के पक्षीक्ष उनका तनावक करके नीहायत पुश हुआ। जय आनेसे क्षीरग हुये, अयुलकासमने हाइन रशीदका मुंह और हाथ धुलवाया; और क्षीर इसका अपने हभराह आग में ने भकानसे भीला हुआ था ले गया, और वहां पोंड्यकर मजलीस नाय और गानेकी शुरुकी; देरतक ये जलसा होतारहा और पक्षीक्ष इससे कमात्र पुश हुआ। धतने में अयुलकासम वहांसे उठकर अपने भकान में गया और ऐक दरपत के ने नीहायत पुशसुरत आंदीका बना हुआ था और जसके पते और शापे सोनेकी, और जलये मेवाके जवाहेरात और मोती विसमें लटके हुयेये, और दरपतके उपर ऐक ताडिस त्ररीन ओठा हुआ था लाया, ये ताडिस अयसी क्षीरी गीरीका बना हुआ था के इसके नाइमें मुरका-अत्रक्षर जरा हुआ था, और जसवकत जरा इसका हरकत दी जाती, शैरन इसकी योंयसे ऐक इंवारा भील हजारा के छुटना शुरु होता, और मुरक जसने लगता; इस दरपतका अयुलकासम विस तपत्तके क्षीनारेपर लाया जहां

હાફિઝશીહ બેઠા હુવયા ઓર હરકત દી, બસ હરકત દેને કે સાંગહી તાઉસકે ચીંચસે સુખ
બરસના ચુરે હુવા. હાફિઝકા ચે દરખ્તે-તાઉસકે પસંદ આયા, અયુલકાસમસે કહાકે અથ
અત્રીઝ ! મૈને કબી તમામ આલમમે અયસી ઉમદા સુનઅતકી ચીઝ નહીં દેખી !
અયુલકાસમ ઇસ ખાતકા સુનતેહી દરખ્ત તાઉસકા કીનારે-તખ્તસે બેઠાકર ખાહીર લેગયા.
ખલીફાકા અયુલકાસમકી ઇસ હરકતપર તઅજબુબ મઅલુમ હુવા ! અપને દીલમે કહા કે
દેખો બે કુછ લોગોને સુજસે ઇસ શખ્સકી સખાવત કે બારમે કહાયા મહઝ ઝુકયા, બે
શખ્સ એક દરખ્તકા મેરે દીખલાનેસે દુર રખે, ઉસકા કીસતરહા સખી ઓર બા મુરબત રેડના
દુરસ્ત હૈ ! ખૈર અખમુબકા ચેહાલ મઅલુમ હોગયા, બગદાદ પોહચકર વઝીરકા બીસકી બેહુદા
ખાતકી સખ્ત સઝા દુગા. ખલીફા ઇસી ખયાલમેયા કે અયુલકાસમ ફીર એક દરનાઝેસે
નીકલ આયા, ઓર એક ગુલામ નાઝુકઅંદામકા કે ગુલદામ ઉસકા નામથા, ઓર હુસ્ન ઉસકા
ખયાનસે ખાહીર થા, હાથ પકડે હુએ લાયા. ગુલામકે હાથમે એક બમે-અકીકે શરાબસે
ભરા હુવાયા, જબ ખલીફાકે રૂબરૂ આયા, ઉસ ગુલામને બા-અદબ ખલીફાકા સલામ કયા ઓર
બમે-શરાબ બીસકે સામને પેશ કયા. ખલીફાકા બીસ ગુલામકી સુરત અયસી પસંદ આઇ કે
વાહવાહ ! ઓર ઉસકા અંદાઝ દીલકા અયસા બાયકે અહાહા ! દરખ્તે-તાઉસકા તો બીલકુલ બુલ
ગયા ઓર સાથ ખુશીકે ગુલામકે હાથસે બમેશરાબ લેકર બેતકદલુક નેરા કર ગયા. ગુલામને
બમે શરાબ ખલીફાકે હાથસે લેકર એક તરફકા રખદયા, ઓર ખુદ બાઅદબ કરીનેકે સાથ
ખડા હો ગયા, ઓર એક મીનીટકે બઅદ ફીર બમકા ઝમીનસે ઉઠાકર ખલીફાકે રૂબરૂ પેશ કયા.
ખલીફાકે બીસ બમે શરાબ ભરી હુઝ પાઝ, ઉસકાબી ખલીફાકે નેરા કયા ઓર ફીર બમકા
ગુલામકે હાથમે વાપસ દયા, બમા ફીર શરાબસે આપસે આપ ભરગયા, ખલીફા ઇસ માજરેકા
દેખકર નીહાયત હૈરાન હુવા ! અયુલકાસમને ખલીફાકી હૈરત દેખકર હૈરત બસ્તા અરઝ કયા કે
અથ શકીકે મેકુમાન ! બડેબડે ઉસતાદ ઓર હુનરમંદેને અપની સારી અકલ ઇસ બમ કે
બનાનેમે ખરચકી હૈ, ઓર અયસી અઅયબ તરકીબ ઇસમે રખી હૈ કે જીસકદર ચાહે ઇસ
બમસે શરાબ નેરા કીજીએગા, બઅદ ફૈરન બમ શરાબસે ભર અયગા, કબી ખાલી ન પાઝએગા.
ખલીફાકે લંગઝી દાંતોમે દેકર બ-હૈરાન તમામ કહા, કે મૈને અપની તમામ બમરમે કબી
અયસા હસીન ઓર તરહાદાર ઇનસાન નહીં દેખા ! જયસાકે ચે ગુલામ-ગુલદામ હૈ, ઓર
ન કબી અયસી નાદર ચીઝ નઝરસે ગુઝરી ! જયસાકે ચે બમ હૈ, બચકે અયસી ન દીર ચીઝકા
હઝબી કહીં નહીં સુના. અયુલકાસમને બે ચે કચેમાત ખલીફાકી ગુલાનસે સુને, ફૈરન
ગુલામકા હાથ પકડકર બીસકા બમકે સાથ મકાનસે ખાહીર લેગયા. હાફિઝકા, અયુ
લકાસમકી ઇસ હરકતસે નીહાયત રંજ હુવા ઓર દીલમે કહા કે ચે શખ્સ ઝરૂર દીવાના હૈ
કે મેરે બગેર તલબકે ચે ચીઝ મેરે સામને લાયા, ઓર ફીર બગેર ખુછે બીનકા
ફક્ત મેરી ખુબ નસેહી તઅરીફ સુનકર લેગયા ! ખલીફા ઇસી ફીરમેયા કે જમાન બસરી
ફીરઆકર મોઝુદ હુવા ઓર એક લૌંકી અપને સાથ લાયા, જીસકા જમાલ અયસા શાયન
થા કે નીગાહ ઉસપર નહીં ઠેરતીથી, ઓર વો નીહાયત ઉમદા ઓર ભારી કીમતકા લીખાસ

ને હુમથી. અલીશકી જુહી ચીગાહ ઉસપર પડી, હઝાર બનસે ઉસપર આશક ઓર ફરેક્તા હોગયા. કનીઝ હાડનકે તખ્તકે સામને આઈ ઓર બા-અદબ સલામકરકે બેઠ ગઈ, ઓર દક્ હાથમે લેકર ગાના શુર કયા. હાડનરશીદ ઉસકી સુરત પુશનુમા દેખકર ઓર ઉસકા ગાના સુનકર ઉસપર દીનાના હોગયા. જવાન બસરીકી તરફ મુખાતીબ હોકર બોલા, કે અય જવાન ! મેને કબી અયસી હસીન ઓર પાકીઝા ઓરત આજતક નહીં દેખી ! જવાન બસરી ચે ખાત સુનતેહી કનીઝકા હાથ પકડકર ઉસકા મકાનસે બાહર લેગયા. હાડનરશીદકી આંખોમે દુન્યા તારીક હોગય, અપને દીઝમે કહા કે મેં બગદાદકો પોહચકર ફઝીલકો અયસી તકલીફસે કતલ કરંગા કે બનવરોંકાબી ઉસકી હાડતપર રોના આવે! કે ઉસને અયસે ખપીસ આદમીકા ફરયાઝે-ઝમાં મેરે રૂપ જયાન કયા. દેખો ! અયસે સનમ દીલરૂખકો એક મીનીટબી મેરે સામને ઉસકા ન બીઠાયા, છતનેમે અયુલકાસમ આ પોહંચા ઓર અલીશકો નીંદકે ગલમેમે દેખકર એક તખ્ત નીહાયત ઉમદા આરામદાર ઉસકે બાસ્તે બીછવાયા ઓર કપડે રાખખવાબીકે મંગવાકર ઉસકા પેહનાએ. દુસરેરોઝ મુબોહલી અલી શકે બેદાર હોનેકે પેહલે અયુલકાસમ મોજુદ હુવા ઓર અલીશકા, છસવકત વો ખતમે રહ તસે જોઠા હરમામમે લેગયા, ઓર પેશાક શાહાંના પેહનાઈ, ઓર ફીરહરમામસે એસકો મજલીસ ગાહમે લાકર ખાના ખીલાયા, ઓર બઅદ ફારીગ હોને ખાનેકે ફીરતખ્યારી ન.ચોરંગી શુરદુર્દ; મગર અલીશકે દીલમે દરખ્ત તાઝીસકી હવસ, ઓર યુલામ વ કનીઝકી સુરત અયસી જમી હુઈથી કે જીસકી તખીઅન કીસી ઓર તરફ માયસ નહીં હોતીથી. જવાન બસરીને અલીશસે ફરયાક્ત કયા કે હઝરત આપ શેહરમે કીસજગેહ મુકીમહે ! હાડનરશીદને જવાબ દયકે ફલાન મુસાફરખાનામે ઉતરા હુવા હું. જવાન બસરીને કહકે મેં ચાહતા હું કે તીનરોઝ તક આપ થહીં ગરીબખાનાપર રોનક અફરોઝ રહે! અલીશને ઇસખાતકો મનઝુર કયા. જવાન બસરીને તીનરોઝ તક અયસી તકલ્લુફસે ખાતરદારી અલીશકી કી, ઓર અયસે ઇજઝો અદબસે ઉસકે સાથ પેશ આયા કે, અલીશ અપને દાઢમે ઉસકે હુસ્નો-ઈખલાક ઓર મેહમાન-નવાઝીકા કમાલ મમનુન ઓર મયકુર હુવા. ચોથેરોઝ ઉસે કહા કે અય મેહરબાન ! તુમકા મેરે સબબસે બહોત તકલીફ ઉઠાની પડી, અબ મુજકા રઝાહોકે મેં રૂપસત હું ! જવાન બસરીને કહકે મુજસે તો કુછ આપકી ખીદમત નહીં હોસકી, ચે સરાસર આપકી ઈનાયત ઓર નવાઝીશ હૈ કે આપ અપની પુશનુદી ઝાહીર ફરમતે હૈ, મેં તો હકીકતમે કમાલ શરમીંદા હું કે જયસી ખીદમત ઓર તવાઝીઅ આપકી ચાહીએ વયસી મુજસે બનન આય; ઓર ચાહતાકું કે એ કુછ કુસુર મુજસે આપકી ખીદમત યુઝારીમે હુવાહો, ઉસકા મુઆફ ફરમાએ ! હાડનને ઉસકી બહોત તઅરીફ કી ઓર રૂપસત હુવા. જવાનબસરી દરવાઝે મકાન તક નંગે પાઈ અલીશકો પોહંચાને આયા ઓર રૂપસત હોનેકે વકત આબદીદા હોકર ફીર યુઝારીશ કયા, કે મુજસે આપકી “મેહમાનદારી ઓર ખીદમત યુઝારી, જયસી ચાહીએથી વયસી નહીં હોસકી હૈ, આપ બ-નઝરે કરમ મુઆફ ફરમાઈએગા. હાડન રૂપસત હોકર દરવાઝે મુસાફરખાનાપર પોહંચા, દેખકે બહોતસે કનીઝો યુલામ ઓર સંદુક વ ખીમા વગેરા સામાન વહાં મોજુદ હૈ, ફીર અપની કાઠડીમે ગા તો

દેખાકે દરખતે તાઉસ વહાં રખા હુવા હૈ, ઔર ગુલામ-ગુલકમ સાથે જામ કે, ઔર ફની દફ લીઝે, સખ વહાં ખેઠે હુએ હૈ ! કનીઝા-ગુલામને બે હાઇનરશીદો આતે દેખા, ખડે હો કર ખા અદબ સલામ કીઝે; કનીઝકે હાથમેં એક ચીઠીથી, વો ઊસને ખલીશકો ડી. હાઇનને ઉસકો ખોલકર પડહા, ઉસમેં લીખાથા કે "અય જવાન મુજકો ન તુમહારા નામ મઅલુમ હૈ ન વતન, અગર ખીદમતગારીમેં મુજસે કુછ કુસુર હુવા હોતો ઉસકો મુઆફ કરના઼ ઔર યે મુજકો મઅલુમ હૈ કે જસવકત મૈં દરખત ઝરરીન ઔર ગુલામ વ જામ વ કનીઝકો આપકે સામને સે હટા લેગયા, આપકો યે ખ્યાલ હુવા કે મૈંને બરાહે ભુખલ યે હરકતકી હૈ, મગર મેરો હર ગીઝ અયસી નીધત ન થી. ઔર મેરા કાએદા હમેં શાસે અયસા હૈ કે મેરે મેહમાનકો બે ચીઝ પસંદ આતી હૈ ઉસકો અપને પાસ રખના હરામ સમજતા હું ઔર મેહમાનકી નજર કર દેતા હું. અય વો તમામ ચીઝ (બે ઉપર બયાન હું) દુસરે થોડે તોહફે સાથે આપકી ખીદમતમેં ભેજતાહું, ખનઝરે ઇનાયત ઉનકો કુયુલ ફરમાઈએ" ખલીશને દેખકર નીહાયત તઅજબુબ કયા ! કે હઝારેહા રૂપ્યાકા માલ ઊસમેં લીખા હુવાથા. ઔર કહા ખુદ ફઝીલ કો જઝાએ ખૈરદે, કે ઊસકી બદ્દાલત અયસે આદમીસે મુલાકાત મુયરસર આઇ, જસકા સાની પરદએ દુન્યાપર ન હોગા; અફસોસ ! કે મેરે હાથસે ઊસ ગરીબ વઝીરપર ખડા ગુલમ હુવા પસ બહોત જલદી તમામ સામાનકો દુરસ્ત કરકે ખલીશ બગદાદકી તરફ રવાના હુવા, ઔર વહાં પોહચકર શૈરન એક આદમી ભેજ કે ફઝીલ કો કેદખાનાસે લાએ. જખ વઝીર હાઝી ર હુવા, ખલીશ કમાલ શક્કકત ઔર મેહરબાનીકે સાથે ઉસસે બગલગીર હુવા, ઔર ખડે આ ઝાઝસે ઉસકો અપને બરાબર મસનદપર બીઠાયા, ઔર કહા કે મુજસે તુમહારે હકમેં બરી સખતી ઝકુરમેં આઈ હૈ, ચાહતાહું કે મુઆફ કરો ! ઔર તમામ હાલ મુલાકાત અયુલકાસમકા બયાન કયા, ઔર બે તોહફે ઉસને ડીઝેથે વો સખ વઝીરકો ઢીખલાએ, ઔર કહાકે ફઝીલ ! હકીકતમેં અયુલકાસમ સા આદમી કાઇ દુસરા દુન્યામેં ન હોગા, મુજસે ઊસકી તઅરીફ હો નહીં સકતી. ફીર વઝીરકો ખલીશને ફરમાયા, ખતલાઓ કે અયુલકાસમકે સાથે ઊસકી અયસી સખાવત ઔર મુરબત કે ઇવઝમેં કયા સુલુક કરના ચાહીએ ! મૈં ઈસ ખાત કો તુમહારી મરઝીપર છોડતાહું, કે તુમ ખઝાનેમેં જકર બે ચીઝ ઉમદા ઔર બારી કીમતકી હો, ઉસકે વાસ્તે લેલો ! ઔર ઉસકે નામ ફરમાને હુકમત બસરા લીખકર શૈરન વહાંકો રવાના હોજઓ; ઔર અયુલકાસમકો મેરો તરફસે દુઆ કેહના કે મૈં ઊસકો નીહાયત અઝીઝ સમજતાહું. વઝીરને ઉસીવકત એક ખત હાકમે બસરાકે નામ લીખા કે તુમકો યે ખત હુકમકો પોહચતેહી હુકમત શેહર બસરાકી અયુલકાસમકે સીપુરદ કરદો, ઔર ઉસકો અપના હાકમ સમજો ! મૈં બી થોડે વકતમેં તોહફે બે ખલીશને અયુલકાસમકે વાસ્તે ઇનાયત ડીઝે હૈ લેકર આતાહું, ઇસ હુકમકે બખલાનેમેં હરગીઝ દેર ન કરના ! યે ખત લીખકર કાસી દેકે હાથ રવાના કયા. જખ કાસીને બસરામેં પોહચકર હાકમકો વો ખત દયા, ખતકે પડહતેહી વાલીએ બસરાકા રંગ ફક હોગયા, ઔર હુકમતકે હાથસે બનેકા નીહાયત રંજ ઔર દરદ હુવા. હાકમે બસરાકા એક વઝીરથા અયુલકાસમ નામી, કે નીહાયતહી ખખીસ ઔર ખદતીનત

ખાયા; હરવકત આદમીયોંકી ઈઝારસાની ઔર તકલીફ દેનેકી દીશ્વરમે રહેતાથા. ચુનાચે વો કંઠી આદતકે સુવાશીક અયુલકાસમસે નેક આદમીકે સાથે ટીલી અદાવત રખતાથા, ખારકા ૧ સમબસરાસે ઉસકી શીકાયત કરતા રહેતાથા, કે ઈસ શખસને સંખાશતકે બહાનેસે તમામ કાસમકા અપના તાબેઅદાર કર રખાહે, ઔર તમામ અતરાફમે ઉસકી નેકનામીકી રાજબરોઝ હુએ બઢતી જતી હૈ, અયસા નહો કે બન્સબખ બીસકી ઇઝતોનોટીરકે આપકા અઝી ત પોહચે, બેહતર હૈ કે ઈસકા કતલ કરના દયા બએ. મગર વાલીએબસરા ઉસકા ચે જવાબ દેતાથા કે અયસા કરનેમે બડા અદેશા હૈ, કયું કે તમામ શેહર ઉસકા બે તાબેઅદાર હૈ, ઉસકે વાસ્તે બન દેનેકા તથાર હો બગયા, ઔર ઉસ હાલતમે હમકા બડી મુશકીલ પડેગી. જખ ફૂજીલકે ખતકા હાલ ઉસ ખખીસ વઝીરકા મઅલુમ હુવા, અપને દીલમે ખુશ હુવા કે ચે ખુબ વકત હાથ આયા હૈ, અખ મેં વાલીએ—બસરાસે અયુલકાસમકી નીસખત બે કુછ કહુંગા વો ઝર માનલેગા. ચુનાચે ઉસકી ખીદમતમે હાઝીર હોકર, વઝીરને હાલ ફૂજીલકે ખત કા દરયાફત કયા, ઔર કહા દેખીએ મેં આપકે હુકુમમે કઈ મરતખા ગુઝારીશ કરચુઢાથા કે અયુલ કાસમકા ઝીંદા રેહના હરગીઝ—હરગીઝ મસલેહત નહીં હૈ, કીસીશાઝ આપકે વાસ્તે ઇસમે તુકંસાન પેદા હોગા; અખ આપ ફરમાઈએ કે વો મેરી ગુઝારીશ સહીહશી યા નહીં? ઔર અખ બી અગર આપકા હુકમ હોબએ તો મેં અયુલકાસમકા કીસી તદખીરસે કામ તમામ કઈ? ઔર સખ ઉસકા “માલો—ઝર” કે બેશુમાર હૈ, આપકી ખીદમતમે પોહચાઈ; કે ઈસ તદખીર સે મુદકા—હુકમતખી બ દરતુર આપકે પાસ રહે ઔર દોલતખી હાથ લગે. વાલીએ—બસરા ઈસ ખાતકા મુતકર નીહાયત ખુશ હુવા ઔર વઝીરસે કહા, કે મેં તુઝકા ઔર સખ ખાતકી બ ખુશી ઇઝતત દેતાહું મગર ચે ખાત મેરા દીલ કુખુલ નહીં કરતા કે અયુલકાસમસા નેકખખત આદમી બનસે મારા બવે. ઈસકે સીવાય ઔર બે કુછ કે તુમ આદા કરે? વઝીરને કહા કે મેં તો ઈસ અયુલકાસમસે અયસા નારાઝહું કે હરગીઝ ઉસકા ઝીંદા રેહના નહીં આદતા, મગર બહાર હાલ આપકા ફરમાંબરદારહું, જીસતરકા આપકા હુકમ હોગા બખલાલેગા; ઇદલા ફરખવાસ્ત કરતાહું કે સીવાય બીસકી બન લેનેકે, ઔર જીસકદર તકલીફ ઉસકા દેના આહું, બીસમે કુછ આપ દખલ ન હેં? વાલીએ—બસરાને વઝીરકી ઇસખાતકા મનઝુર કયા.

પસ વઝીર ચે ઇઝતત વાલીએ—બસરાસે લેકર રખસત હુવા, ઔર ચંદ આદમી અપને સાથ લેકર અયુલકાસમકે મકાનપર પોહચા. અયુલકાસમકા બે ખબર વઝીરકે આનેકી પોહચી, ફૈરન બીસકી પેશવાલકા દોડા આયા ઔર બડી ઇઝતતો ઈકરામકે સાથ બીસકા અપને મકાનમે લેગયા ઔર નીહાયત તકદુદુસે બીસકી દખવતકી. ઉસકે બઅદ જલસા નાચો—ગાનેકા ઔર દોર શરાબકા શુરૂઅ હુવા, આધીરાત ગુઝરેતક ચે જલસા હોતા રહા, ઔર અયુલકાસમ વઝીરકા અપને હાથસે શરાબ ખીલાતેચે. જખ અયુલકાસમકાબી ખુબ નીરશા હોગયા, વઝીરને એક બમ શરાબકા બેરકર ઔર બીસમે શુખયુખ એક દવા બે અપને સાથ લાયાથા, અયુલકાસમકે શરાબ મેં મીઠાકર દી. અયુલકાસમને ફૈરન વો પ્યાલા ખી દયા, મગર પીતેકી ચકર ખાકર ગીરબકા ઔર બેહોશ હોગયા. ઈસ દવાકી ચે ખાસીયતથી કે બે કઈ ઉસકા પીતા, ફૈરન નખજ બંધ

હેજાતી ઓર દમ રૂક બતાયા, મગર જાન કાયમ રહેતીથી. અયુલકાસમે જબ ગીર બેહોશ હોગયા, ઓર દમ ઝાહીરને હુટ ગયા, વઝીર તખ્તસે ઊતરકર આહ વ ઝારી કરને ઓર અયુલકાસમે નોકરોનેબી યે હાલ દેખકર રોના—પીટના શુરૂઅ કયા. વઝીરબી ઝ રોતાયા, મગર અપને દીલમે ફરબકી કામચાબીપર કમાલ ખુશ ઓર નાઝાયા. ઉસીર રને તમામ ઝર નકલ વ જવાહીરાત વગેરા અયુલકાસમકા, ખઝાને શાહીમે બીજવ ઓર સુબોહ હોતેહી એક ખા પુર તકલ્લુફ જનાઝા અયુલકાસમકે વાસ્તે ખનવાહર ઊસ... લાચકા ઊસમે રખા. શેહરમે જસવકત અયુલકાસમકી વફાતકા હાલ મઅલુમ હુવા, તમામ અમીરો—ગરીબકો કમાલ અફસોસ ઓર રંજ હુવા, હઝારહા આદમી અયુલકાસમકે મકાનપર મચ્યતકે સાથ ચલનેકો જમ્મ હોગએ. જસવકત જનાઝા ઊસકા બેદાયા ગયા, હર સખ્સ કમાલ રંજ ઓર દરદસે આહ વ ઝારી કરતાયા. ગરઝકે અયુલકાસમકે જનાઝકો, વઝીર આદમીયોકે સાથ ગોરસ્તાનમે લેગયા. ગોરસ્તાનકે બીચમે એક ગુંબદ ખના હુવાયા, વઝીરને કહા કે મેં અયુલકાસમકા હરગીઝ ઝમીનમે દફન કરને ન હુંગા, મુજકો ઊસકે સાથ કમાલઉલફતથી, ઓર વો અયસા નેકે ખસલતયા કે હરગીઝ ઉસકો ઝમીનમે ગાડના ન ચાહીએ. પસ ગુંબદમે ચાર ઝંજીરે બંધવાહર અયુલકાસમકે તાયુતકો ઉસમે લટકા દયા, ઓર બકી આહો—ફીગોકે સાથ આધીરાત ગુઝરેતકે ગુંબદમે બેઠા હુવા રોતા રહા. જબ રાત બહેત ગઈ ઓર તમામ લેગ વહાસે રૂખસત હોગએ, વઝીરને દરવાઝા ગોરસ્તાનકા બંધ કરકે તાયુત કો ઝંજીરસે ખોલા, ઓર અયુલકાસમકે બદનપર ગરમ પાની બે તથ્યાર કરવા રખાયા દાહા, જબ પાનીકી ગર મીકા બદનમે અસર હુવા, અયુલકાસમકો હોશ આયા ઓર હૈરાઝદા હોકર ઈધર ઈધર દેખને લગા; વઝીરને એક દરખ્તસે બે ગુંબદકે કરીબયા બંધ દયા ઓર ખુદ તાઝયાના હાથમે લેકર ઊમ્મકે મારને કે વાસ્તે તથ્યાર હુવા. અયુલકાસમને યે હાલ દેખકર કહા કે અય વઝીર ! વાસ્તે ખુદકે મુજકો બતલાઓ કે મુજસે અયસા કૌનસા હુસુર હુવા હૈ, કે જસકે ઈવઝ મુજકો અયચરી સખ્ત સઝા દેનેપર આમાદા હો ! વઝીરને કહા બદઝાત ! તુજકા અયસે અઝાબસે હલાક કહુંગા, કે ફરીશતોંકાબી તેરે હાલપર રોના આવે; યે કેહકર કમાલ સંગદીલીસે ઉસને અયુલ કાસમકો તાઝયાને લગાને શુરૂઅ કીએ, યદાંતકે અયુલકાસમકા તમામ બદન ઝંખમી હોગયા ઓર બીલકુલ બેહોશ હોગયા; તખ વઝીરને ફીર ઉસકો તાયુતમે રખકર બ-દસ્તુર તાયુતકો ઝંજીરમે લટકા દયા. જબ સુબોહ હુઈ, વઝીર વાલીએ—બસરાકી ખીદમતમે હાઝીર હુવા ઓર તમામ હાલ બયાન કયા. વાલીએ—બસરાને કહા દેખો, ઇસ ખાતકી નીહાયત હોશચારી કરની ચાહીએ ? કે કોઈ આદમી ઇસ બેદસે ખબરદાર રોને ન પાવે, કયું કે અગર ખુદ ન ખવાસ્તા ફીસી આદમીકો ઝરાબી ઈસ ખાતકી ખબર લગ ગઈ, તો ફીર હમારી ઓર નહીં.

વાલીએ—બસરા ઓર વઝીર ઈસી શુફતગેમેયે કે જીનકા ફઝીલીકી બસરામે વારીદ હોનેકી ખબર પોહંચી. ઊસીવકત યે દોનું, સાથ અમીર—ઉમરા ઓર રઈસાને શેહરકે ઇસતક ખાલકે વાસ્તે રતાના હુએ. જબ ફઝીલકે પાસ પોહંચે, ફઝીલને દેખા કે વાલીએ—બસરા, ઓર ઊસકે તમામ સાથવાલે લીખાસ માતમી કા પેહને હુએ હૈ. નીહાયત મુતઅજબ હોકર

क' इसका क्या सज्जण है? वालीयेअसर और उसके वजीरने आंभोभे आंसु दाढ़ि गोले,
 १ सज्जण पर जडा सद्भा हुआ है, हाल उसका ये है के लुसवकत आपका हुकम,
 कासभका हुकुमत देनेका हमारे पास पोहूँ आ, हम सज्जण औरत जिसकी भीदमतने
 हुये और उसको पुश भवरी " हुकुमते-असर " की सुनाये. अयुलकासम ये सुनकर
 पुश हुआ, भगर अपनी हमेशाकी आदतके मुवाफ़ीक़ औशो-अशरतमें भरायुल हो
 ॥, और उस पुशीके सज्जण कमाव पेपरवाँसे जहाँत शारा'म पीने लगा, यहाँतके हेसकता
 होकर गीरपडा और जलन नीकल गध. तमाभ शेरद असरा इस सद्भासे जहाँत गमगीन
 और भयुल है, और हमारा तो कमावही दारत और अजीउथा, जिसकी वक्षतसे हमारे दीवों
 पर जे कुछ सद्भा युत्रा है जिसका जयान नही हो सकता. दूजीवने ये हाल सुनकर जेक
 आह सरद बरी, और रोता हुआ वालीये-असर और दूसरे तमाभ आदमीयोंके साथ गोर
 स्तानकी तरफ़ रवाना हुआ. अयुलकृतका, दूजीवको गुंजमे लेगया और ता'युत अयुलकास
 मका जिसको दीयाया. दूजीवको ता'युत देभकर जडा रहम आया, और थोड़ी देर वडा देरकर
 हीर वापस अपने भीमेगाहपर आया; और वालीये-असरसे कहा के मुजका कमाव तमन्ना
 अयुलकासमकी सुरत देभनेकीथी, अइसोस! के ये पात सुयस्सर नही आध, अज मेरा
 यहाँ देरना कुतुब है मैं जगदाहको वापस जता हुं, तुम हमेशाके मुवाफ़ीक़ कारोबार सलतनतका
 बलाजो! मैं जगदाहमें पोहूँ अकर जे कुछ हुकम जलीक्षा होगा जिससे तुमको, जपर हुंगा.
 वालीयेअसरने जहाँत कुछ तोहड़े दूजीवके नजर कीये, और उसको धिउता-धिराभके साथ
 इम्सत क्या.

दूजीवने जगदाहमें पोहूँ अकर जलीक्षासे हाल वक्षत अयुलकासमका जयान क्या, जलीक्षा
 का इसकर रंजे-अलम इस हालके सुन्नेसे हुआ, के तीनरोखतक मुतक न जाया न आ
 राम क्या; जरापर आहो व जरी करता रहा. जैथेरात्र वजीरको युवाया और उससे कहा के
 अयुलकासमके भरनेके सज्जण अयसे है के मुजका शिक पैदा होता है, जिसकी अजकी तरफ़से
 तपस करनी आहीये? वजीरने कहा जेहतर है, मैं हुजुरके हुकमके मुवाफ़ीक़ इस जातकी तपास
 करंगा. वालीयेअसरको जे जपर हाइनरशीहके भातभदारीकी पोहूँ की के अयुलकासमकी
 वक्षतका सज्जण तहकीक़ करना आहता है, वो अपने दीवमें नीड़ायत कर, और अयुलकृत
 हाँका युवाकर कहा के इसका क्या जे जेअस्त करना आहीये? अगर जलीक्षाके असल हाल वक्ष
 तका अजलुम हो जयगा, तो शक नही के नीड़ायत जेदरदीसे हमको कतल करेगा. वजी
 रने कहा के इसजातका धजाण जहाँत सेहवहै, अगर अ.प रखा है, मैंकल सुगोह गोरस्तानमें
 अकर अयुलकासमका कत्रया पाक कर? वालीयेअसरने कहा के मेरी अकल अज कुछ इस
 मुआमलामें काम नही देती, तुजें जपत्यार है जे मुनासज हो अमलमें ला. वजीर! वालीये
 असरासे ये रखा हासील करके, पुशी-पुशी अपने घर आया और रातको अयुलकासमके कतल
 करनेका धरदा दीवमें दाना.

ईतहाकन जिस रातका जेक टोला जैशोंका लुट-हाट करनेके वारने नीकला हुआथा, और

पहोतसा भासो—अबभापसे लक्ष्य एक काइला सौदागरोका उनके साथ आयाया। रातका र कर ये वाला दरवाजे सेहर जसरापर ओ नजदीक गोरस्तानके था, आ पोहचा। योरोके स अपने सारयोसे कडा के अण रातका हमारे मुकामका रास्ता भीलना मुशकील है और ह ली गये है, बेहतार ये ह के एस गोरस्तानमें ओ सामने नजर आता है थोड़ी देर मुका और अपना अपना हीस्सा बुटकेमालमेंसे बांटकर अपनी मनजीवे—मकुटका २५ ये डेडकर सभ योर विस गोरस्तानमें दाणील दुजे, जण गोरस्तानमें पोहंचे, ठा गोरस्तानके दरभीयान एक गुम्बद नजरपडा, और उसको देखकर सभने कडा के आये। एस गुम्बदमें यवे ! वहां गेहकर आरामसे माल तकरसीम कर वेगे; युनाये गुम्बद में दाणील दुजे, और वहां शमआदी शैयानी देणी। योरोके सरदारकी नीगाह तात्पुत अणु लकासमपर पड़ी, सुतअबजण हुवा के ये क्या भाजरा है ! अपने रक्षीकोसे पुछा के क्या यहाँ यही राय है के मुरदाको तात्पुतमें रफकर जंजरोसे लटका देते हैं ! अकशप्स ओ असदाका देहनेवाकाया, जोला के नही सरदार अयसा दस्तुर नही है, ये भेद हो जातोसे पावी नही; या तो ये शप्स भरनेवाका अपने भातदानमें अयसा अजीउहा के उसके प्रवेशने उसको जमी नमें दूत धरना सुनासभ न जना हो; व या काई अयसा जालीम हो, के पाकने उसको कुबल न क्या। योरोके सरदारने कडा, मेरा दीव आइता है के एस तात्पुतका उत्तरकर देखु, के कीस शप्सकी लाश है ! युनाये वो सरदार और उसके रक्षिकोंने जंजुरसे तात्पुतका जोला और जमी नपर रफकर अणुलकासभके सरमें कपडा उढाया, देखा तो एक नजवान—हसीन आदमी है ! भगर तमाम जदन उसका जणभी है, योरोके सरदारका उसकी हालने आरपर कमाव अक्षेस आया। अपने रक्षीकोसे कडा, देणो कीसी संगील—गेरदुम आदमीने एस नायुकअंदाज जवा नका नीहायत बेदरदीसे भारा है ! उसका तात्पुतसे पाहीर नीकलकर जमीनपर लीटाये ! योरोने सरदारका हुकम श्रान जण लाये, जण अणुलकासभका जमीनपर लीटाया, जमीनकी रगड उसके जणभोंपर पोहंची, उसपर अणुलकासभ जणभोंके दरदसे हुशयार हुवा और शेकर ज—आवाजे—गमनाक जोला "के अय कमजपत संगील ! मेरी जवानी और जेगुनाहीपर रहम भा ! मैंने तेरा क्या दुसुर क्या है के तु मुजका एसकर अजीयत पोहचाता है ! और और, अगर मेरा जीदा रहता तुजका पुत्र नही आता, तो ऐकड़ी वकतमें मेरा कामतमाम कर ! के मुजने एस तकलीफ—अजणके जदमतकी छानेकी जरदारत नही है, " योरोके सरदारने ये भात अणुलकासभकी गुणनसे सुनकर कडा, के अय जवान—अजीउ ! अंदेशा न कर ! मैं तुजका अजण पोहंचाने वाका नही हुं, जलके तुजका एस हालते आरसे छुडानेका आया हुं; अण तुं आंजे जोल और मुजसे हाल अपना जयान कर, के ये क्या भाजरा है ! और तुजका कीस कमजपत संगीलने यहाँ अयसे हालमें छोडा है ! अणुलकासभने एस मोहजपतआमीउ युद्धतगोडा सुनकर आंज जोली, और देखा के एक वाला आदमीयोका उसके तात्पुतके अतरा ईमें पैडा हुवा है, ये हाल देखकर वो ठाठ पैडा और सजका सलामक्या। योरोके सरदारने कडा के अय जवान तु अपना हाल जयान कर के तु डौन है ! और एस जगेड तु जे जतेज तात्पुतमें

નરસીંહ હૈ ! બે ઔરો—ખતર હમસે અપના સારા હાલ કેહદે; ઔર અગર તેરી મર
હે કે અવલ હમારા હાલ મઅલુમ કરે, તો સુનવે કે હમ એક કીરકે—ચોરોસે હૈ; આજી-
પુદકાદ કરેકે અપને ધરકો વાપસ બનેથે, અધેરકે સખખ રસ્તા બુલગએ ઔર ઇસ ગુખ
પીરીકા માલ તકસીમ કરનેકે ઇરાદેસે આએ થે, હમારા હાલ એ હૈ એ બયાન કયા;
ગુખી અપના સખ હાલ સચ—સચ કેહદે. અયુલકાસમને અસરી હાલ ઝાહીર કરના

હનાસખ ન બનકર કહા કે મૈં એક સૌદાગરકા ગુલામ હુ; મેરે સેહને એક અંબનપનેકે ગુ
નાહમેં ગુસ્સે હોકર મુજકો મારા, ઔર ઇસ હાલસે મુજકો યહાં છોડ દયા હૈ. અયુલકાસમને
ઇસ ખયાલસે ખુદકા ગુલામ ઝાહીર કયાથા કે યે ચોર મુજે ગુલામ સમજકર, બેચનેરી લાલચસે
અપને સાથ લે ચલે; ચુનાચે યે ખયાલ ઉસકા દુસ્ત નીકલા. ચોરોકે સરદારને જખ મઅલુમ
કયા કે યે શખસ ગુલામ હૈ, ફૈરન ઉસકા લાલચ હુડ કે યે બડા ખુબસુરત ગુલામ હૈ ઇસકી
કીમત બહોત મીલેગી. પસ એક ચોરકા હુકમ દયા કે અયુલકાસમકો અપની પીઠપર બીઠાકર
લેચલે; ઔર ખુદ તમામ અસખાખ અપના લેકર, સખ ચોરોકે સાથ અપને મુકામકી તરફ
રવાના હુવા. ઇન ચોરોકે રહેનેકા મુકામ એક પહાડપર થા એ બસરેસે ચંદ મેલકે ફાસલે પર
આયા હૈ, વહાં પોહંચકર ચોરોકે સરદારને અયુલકાસમકો એક બડે ગારમેં, જસમેં પચાસ
આદમી કે રહેનેરી ગુખચથી વહાં ઉતાર દયા, ઔર તમામ સામાન—ઝરૂરી ઉસકે વસ્તે
તથાર કર દયા; ઔર ગુડે સખ ચોર રાતભરકે બગે હુએથે સો રહે.

જખ ચોરોને ગોરસ્તાનસે નીકલકર અપને કયામગાહકી રાહલી, અયુલકાસમકા વઝીર
સારા બિસકવકત અયુલકાસમકે કતલકે ઇરાદેસે એક ખજર લેકર ગોરસ્તાનકી તરફ રવાના
હુવા. જખ ગોરસ્તાનકે દરવાઝેપર પોહંચા, દેખા કે દરવાઝા ખુલા હુવા હૈ, ઇસ ખાતસે ઉસકે
હીલમેં શક પેદા હુવા, દોડકર ગુખબંકે અંદર ગયા ઔર દેખા કે તાબુત ખાલી ઝમીનપર રખા
હુવા હૈ ! ઔર અયુલકાસમકા પતા નહીં હૈ. યે હાલ દેખકર સખ ધખરાયા ઔર દીવાનાવાર
ભાગા હુવા વાલીએ—બસરોકે પાસ પોહંચા, ઔર હાલ ગુમ હોબને અયુલકાસમકા ઉસકે
રખર બયાન કયા; વાલીએ—બસરોકે યે હાલ સુનકર હોશ બતે રહે ઔર નીહાયત ડરા.
વઝીરસે કહા કે યે બડા ગઝબ હુવા ! અખ તદખીર ઇસકી કયા હૈ ! વઝીરને કહા દેર ન કરની
ચાહીએ, ફૈરન તલાશ અયુલકાસમકી કરની મુનાસખ હૈ, અચસા નહો કે વો કોઈ તરહસે
ખલીફે હાઝરનીકે પાસ પોહંચે, ઔર કીર મેરી ઔર આપકી પુરી શામત આવે. પસ
વાલીએબસરા ઔર અયુલકાસમકા વઝીર, સાથ લથકર અઝીમકે ગોરસ્તાનકે દરવાઝેસે પાજે કે
નીશાનપર તપાસકો રવાના હુએ, ઔર બીસી ઢબસે આખરકાર બીસી પહાડતક પોહંચે કે જહાં
ચોર ઉસવકતપર ખવાબે—ગફલતમેં પડે હુએથે, ઉઠોને પોહંચકર સખકો મએ અયુલકાસમકે
ગીરફતાર કર દયા ઔર વહાંસે પીછે ફીરે; વાલીએ—બસરા ઔર વઝીર અપની કામચાખી
કોપર નીહાયત શાદમાનથે. જખ શેહરકે નઝદીક પોહંચે, અયુલકાસમકા વાલીએ—બસરાસે
કહા કે શેહરમેં અયુલકાસમકો લેબના મુનાસીબ નહીં હૈ, સારા શેહર બિસકા ઢોસ્ત ઔર ખેર
ખવાહ હૈ, મુખાદા કોઈ ફાસલ બરખા હો ! મેરા ગાજીં યહાંસે નઝદીક હૈ બેહતર હૈ કે બિસકા

વંદાં રખા અને, ઓર આપ ચોરોડા લેકર શેઠરમે તથરીફ લે અમ્યે ઓર યે મથકુર કા-
કે હમ ચોરોડા ગીરજતાર કનેકે વાસ્તે ગમ્યેથે; અમુલકાસમકો મેં ગાઉમે લેઅકર બહો
લડી કતલ કરતાહું. યુગ્મે વાલીએખસરા, વઝીરસે બુદ્ધ હોકર શેઠરમે આયા ઓર
દયા કે ચોરોડા ફાંસી દી અને.

ઈધર વઝીર અપને ગાઉમે આકર, એક મદાનમે એ અપને આરામકે વાસ્તે
કપાથા ઉતરા, ઓર અમુલકાસમકો કે નીહાયત પીરેશાન ઓર ખીરના હાલથા, એક પાહમ
કે બગેર પાનીકથા દાલ દયા; ઓર અપને દીલમે ઈરાકા દયા કે રતકા ઈસે કતલ કરંગા.
અમુલકાદાકા એક લડકથા, હઝારદરઅ અપને બાપસે ઝીયાદ બદખીસાલ ઓર ઝાઝીમ,
ઉસકો વઝીરને નીમેહબાનીકે વાસ્તે કુવેકે ઉપર રખા. ઈસ લડકેનાબદારને બહોતસે પથ્થર અપ
ને પાસ જમ્ય કર રમેથે, કુવેકે અંદર દાલના શુરૂ કીએ કે એ અમુલકાસમકે બદનપર બકર
લગતેથે, ઓર અમુલકાસમ કીસકે સદમેસે ઝાર-ઝાર રેતાથા, પીસરે-વઝીર ઇસ બાતસે ની-
યત ખુશ હોતાથા, ગોયા કીસકે નકીકે યે એક તમાશાથા. આખરકર અમુલકાસમને પથ્થરોકે
સદમેસે અપના જીસમ બચાનેકે ઇરાદેસે, દીવાનાવાર ચારોતરફ ચાલકે અંદર દોડના શુરૂ
કયા. ઈતકાકન કુવેમે ફીરતે-ફીરતે કીસકા એક બડા મુરાખ નઝર પડા, જીસકો મટીસે
બધાર રખાથા. જબ થોડી રાત ગઈ, પીસરે-વઝીર બ-સીરને ખાંડીર, નીરવએ ઘરામમે
કુવેકે કીનારેપર સો રહા, ઓર બુદ્ધ અમુલકાદા વઝીરકોમી સર્પી થકાનકે સખમ
નીંદ આ ગઇ. અમુલકાસમને અપને દીલમે ખયાલ કયા કે જબ પીસરેવઝીર બગેગા ફીર
પથરે મારના શુરૂ કરેગા, બેહતરહે ઇસ મુરાખકી મટી હટાએ, રાયદ કે ઇસમે મેરીસલામતી
કી કાઝ બગેહ નીકલ આવે તો ઉસમે છુપ રહું; યે સોંચકર મટીકા હાથેસે ખોદના શુરૂ
કયા. યકબારગી બડે ઝોરસે પાનીકા આના કીસ રાતેસે શુરૂ હુવા, ઓર એક કલાકમે ઇસ
કદર પાની ઉસ કુવેમે આ બરા, કે અમુલકાસમ કુવેકે મુંઢપર આ ગયા, બસ એક ફક્તંગ માર
કે આપકેતથા ચાહસે બાહીર નીકાલા; દેખા કે પીસરે-વઝીર ખવાએ-ગફલામે પડા હુવા
હે. અમુલકાસમને ઉસકો પકડકર કહા કે હરામઝાદે! મેંને તેરેસાથ અચસા કયા કયા, કે એ
તુને ઈસકદર મુજકો ઇઝા પોઢ્યાહ! યે કહકર ઉસકા ગત્રા ઇસ ઝોરસે દબાયા કે ઉસકા દમ
નીકલ ગયા. પસ ઉસકી લાચકા કુવેમે દાલકર, બહોતજલદી કીસ બગેહસે બાહીર નીકલા ઓર
બગલકી તરફ રવાના હુવા, મારે ખોડકે સરતેમે કહીલી એક ઝરા દમ ન દયા. આખરકર
જબ ચલતે-ચલતે બીલકુલ થક ગયા, એક બડે દરખતકે સાથેમે જીપકે ખુમે એક ચશમા
પાનીકા રચાંથા, સો રહા. થોડીદર બઅદ આદમીચોંકી બોઝચાલકી આવાઝ ઉસકે કાનમે પડી,
ચોંક ઉઠા! દેખા કે કરીબ સો-સવાસો આદમીચોંકે, જીનમે બઅઝ સવારથે ઓર બઅઝ
પથ દા, ઉસકેપાસ ખડે હે; (મઅલુમકો કે યે કાફલા સોદાગરોંકાથા.) જીનમે એ સરદાર કાફે
લાથા, ઉસકી નઝર અમુલકાસમકે ખુબસુરત ચેહરેપર પડી, દેખકર હેશન હુવા! ખુબ કે અપ
અને-પીદર, તુ નંગા કયું હૈ! ઓર કહસે ઇસ મુકામપર આગા હૈ! અમુલકાસમને કહા
કે મેં ગુલામ હું, મેરે સેકકા ચોરને મારદાલા, ઓર મુજકો ઈસ હાલતમે ચકાં છોડ ગએ.

પીરમરદકો અયુલકાસમરી તરજે યુક્તગુ અયસી પ્યારી, ઓર ઉસરી સુરત અયચી બલી
 મુમ હુમ કે ઉસને દીરાત કયા કે મૈં દીસકો હમેંશા અપને પાસ રખુંગા. પસ નૌકરોંકો હુ
 ૧ કે છસકે વારતે પોશાક ઉમત તથ્યાર કરો; ઓર શીર એક વોડેપર અયુલકાસમકો સતાર કરો
 રવાના હુવા. નજદીક શામકે કાફલા એક અયસે પુરશીઝા બગેડેપર પોહંચા કે જહાં હર
 રશમે—પાનીકે રવથે, ઓર જંગલ ચારોંતરફ નીહાયત સરસખજ ઓર ખુશનુમા નજર
 તાયા. થોડે ફાસલેપર એક બાગ નજર પડા, કે જસરી ખુબી ઓર આરાએસતગીરી તઅ
 રીફ નહીં હોસકતી; ઓર બાગકે બીચમેં એક બંગલા આલીશાન બના હુવાયા. સૌદાગરોંકા
 કાફીલા બાગરી તરફ ચલા ઓર બાગકે નીચે ઉતરા, ઓર હરશખસ અપને—અપને કામમેં
 મશગુલ હુવા. યે બાગ વાલીએબસરને અપની દુખતરફ વારતે જસકા નામ મેહરઅંગીઝ
 —ખાનુ યા, ઓર જસકા હુસ્નો—જમાલ મરહુર દુર—દુરયા બનાયા હુવાયા, ઓર વો દુખ
 તર પરીપેકર ઊસી બાગમેં રેફતીથી વકતે—શામ જબ વારતે હવાખોરીકે વો દુખતર બંગ
 લેરી અગાચી ઉપર ચડી, સૌદાગરોંકે કાફલેપર ઉસરી નીગાહ પડી; અપને નૌકરોસે પુછા કે
 યે કૌન લોગ હૈં? ઓર કહાંસે આએ હૈં? નૌકરોને અરજ કયકે કાફલા સૌદાગરોંકા હૈં દુખતરને
 કહા બઓ ઓર જો ચીજે ઉનકે પાસ હમારી ખરીદનેકેલાયકહોં લે આએ! યુનાચે એકયુલામ,
 સરદારે—કાફેલાકે પાસ આયા ઓર દુખતરકે હુકમસે ઊસકો ખબર દયા. સરદારે—કાફેલાને
 ઉમત—ઉમત કીસમત કપડા, ઓર કીસ પસંદ અચ્છી ચીજેં એક ગઠડીમેં બાંધકર અયુલકાસમ
 કો કહા કે તુમ લેજઓ! અયુલકાસમ વો ચીજેં લેકર યુલામકે સાથ દુખતરકી ખીદમતમેં હા
 ઝીર હુવા. દેખા કે બાગકે કીનારોં પર, કે જસકે ચારોંતરફ તરફાનરહકે ફુલોંકે દરખત લગે હુએ
 હૈં, ઓર ઉન દરખતોંકેદરખીયાતમેં એક તખત જવાહીરનીગાર રખા હુવા હૈં ઓર જીમપર એક
 નાજની—ઝાહરા જીર્ની! કે જસકે હુરનકી ચમકપર નજર નહીં ઠેરતીથી, બેઠી હુઈ હૈં. અયુલ
 કાસમ ઉસકે હુસ્નોકા દેખકર હૈરાન રહા! ઉધર ઉસ પરીપેકરકી જો નીગાહ અયુલકાસમપર ગીરી,
 આશાક ઓર ફરેફતા હોગઈ. પુછા કે અય જવાન તુ કૌન હૈં? ઓર ઈસ કાફીલાકે સાથ કીસ
 તરફ આયા હૈં? અયુલકાસમને અરજ કી કે મૈં એક સૌદાગરકા યુલામથા ઓર ઉસકે કાફી
 લેકે સાથ આતાયા, રાતમેં ચોરોને ઘેર દયા; મેરે સેડ ઓર ઉસકે સાથ્યોંકા કતલ કરવાલા
 ઓર તમામ માલો—અસખાખ છુટકર લેગએ; મૈં બડી મુશકીસસે અપની બન બચાકર એક
 જગેહ દરખતકે સાથામેં ઠર ગયા. યે કાફીલા સૌદાગરોંકા ઉસતરફસે યુઝરા, ઓર સરદારે—કાફી
 લાને મુજપર રહમ ખાકર મુજકો અપને સાથ લે દયા; તકદીરને મેરી અયસી મદદકી કે આપકે
 હુઝુરમેં આ પોહંચા. દુખતર વાલીએબસરાને યે હાલ સુનકર યુલામકો હુકમ દયા કે તુ સર
 દાર કાફેલાકે પાસ જકર, કીમત અસખાબકી જો મૈંને ખરીદ કયા હૈં કે આ! ઓર બાકી અસ
 ખાબ જીસકા વાપસ કરદે? ઓર ઈસ નવજવાનકા યહીં છોડજ. યુલામને કીમત અસખાબકી
 જો દુખતરને ખરીદ કયાયા કે હી, ઓર બાકી અસખાબ સરદારે—કાફેલાકે હવાલે કયા.
 સરદારને પુછા કે મેર: યુલામ કહાં હૈં? યુલામને કહા કે તુમહારે યુલામકા મરતબા બંધર બડક
 ગયાહૈં, તુમ—ઉસકે વાપસ આનેકી ઉમ્મીદ ન રખો અપની શહદો! સરદાર કાફેલાને અયુલકાસમકે

વાપસ આનેસે માનુષ્ય હોઈને અપને સાથેયોંકા કુચકા હુકમ દયા ઔર રવાના હા ગએ. અનુભવકાસમ ઔર દુખતરે—વાલીએ બસરા, ઔરો—અચરતમે મશયુલ હુએ; ઈસ સ ખુશીકા દેખકર અનુભવકાસમ તકલીફ ઔર રંજ ભુલગયા, બેખોઈ દુખતરે—વાલીએ સાથ બેઠકર શરાબ પીના શુરૂઆ કયા. થોડેવકતમે શરમકા પરદા દુર હોગયા ઔર બાહ શકર હોગએ, ઔર તમામ શય ઔરોશમે શુઝારી.

ઈધર અનુભવકાસમ હાલ સુ-એ, આધીશતકા જબ ઉસકી આંખ ખુલી, ધખરાકર ઉઘા ! ઔર ખંજર હાથમે લેકર અનુભવકાસમકે કાલકે ઈરાદેસે કુવેપર આ પોહ્યા, દેખા કે પાની લાયે—આહતક ભરા હુવા હૈ ઔર એક લાશ ઉસપર તીર રહી હૈ. જબ વઝીરને લાશકા અપની તરફ ખેંચા, દેખા તો અપને લડકેકા મુરઘાઈ ઔર અનુભવકાસમકા કહી પતા ઔર નીશાન નહીં. યે હાલ દેખકર સખ્ત ધખરાયા ! ઔર અપને પીસરકા મુરઘા દેખકર અપના સરપીટ દયા, ઔર નંગે પાઝે રેતા હુવા વાલીએ—ખમરકે પાસ પોહ્યા ઔર તમામ હાલ બયાન કયા. વાલી એ—બસરાકે, યે હાલ સુ-કર હોશઉડગએ કે હાય-હાય યે કયાહુવા વઝીરસે કહા કે દેખો કીસ મુસીબતસે એકમરતબા અનુભવકાસમ હાથ આયાયા, અબ ખુદા બને કહાં ચલા ગયા હોગા ! ઔર કયુંકર હાથ આએગા ! અપની તરફસે અબ એક મીનીટકીબી દેર કરની ન આહીએ, શ્રીરન તલાશ કરના શુરૂઆ કરો ! યુનાચે યે કેહકર વાલીએ—બસરા ઔર ઉસકા વઝીર દુસરેવકત લશકરકે સાથે અનુભવકાસમકી જુસતજુમે રવાના હુએ. દો-રોઝાશય ખરાબર જંગલમે અનુભવ કાસમકી તલાશ કરતે રહે, લૈકીન કહીં અનુભવકાસમકા પતા નહીં લગા; તીસરેરોઝ નેહા યત થકર ઔર લાચાર હોઈને ઈરાદા પીઝે કીરનેકા કયા, મગર થકાનેકે સળગ તાકત ચલનેકી બાકી ન રહીથી. વાલીએ—બસરાને વઝીરસે કહા, કે મેહરઅંગીઝ ખાનુકા બાગ યહાંસે ફકત દો ટોસકે ફાસલેપર હૈ, મુનાસબ હૈ કે વહાં ચલકર એકરોઝ આરામ લેં, કલ શેહરકો વાપસ ચલે આએંગે; યુનાચે બાગકી તરફ રવાના હુએ. દુખતરે—વાલીએ બસરાકા બે ખખર અપને બાપકે આનેકી મઅલુમ હુધ, અનુભવકાસમકા એક હુજરમે છુપાકર અપને બાપકી ખીદમતમે હાઝીર હુધ, ઔર આધીશત શુઝરે તક બાપકે પાસ રહી; મગર અનુભવકાસમકી જુદાઈ ઉસકા એક ધીભરબી ખુશ ન આતીથી. જબ વાલીએ—બસરા ઔર વઝીર અપની મસલેહતમે મશયુલ હુએ, દુખતર વહાંસે રખસત હોઈને ઉસ હુજરેકી તરફ આઈ કે જહાં અનુભવકાસમકા છુપા રખાયા; ઔર દાયકા ખુલાકર કહાકે તુ હુજરેકે દરવાઝેપર બેઠકર પાસખાનીકર ! મુજમે તાયે—જુદાઈ અનુભવકાસમકી નહીં હૈ, મૈં ઉસકે પાસ જતી હું તુને હુશયાર રહેના, ખખર દાર કોઈ અંદર આને ન પાવે ! યે કેહકર આપ હુજરેકે અંદર ગઈ ઔર અનુભવકાસમકા ગલે લગાકર સો રહી; ઈત્તાફક અચસા હુવા કે થોડી દેરમે દાયકીબી આંખ લગ ગઈ વાલીએ બસરાને અપને દીઝમે કહા કે મૈં તીનરોઝસે રંબે—અલમ ઉઠા રહા હું, થોડી દેર અપની દુખતરકે પાસ ચલકર ઉસે ખાતે કરૂં તાકે તખીઅત ભેલે યે સોચકર હુજરેકી તરફ જહાં ઉસકી લડકી ઔર અનુભવકાસમ સોતેયે પોહ્યા, ઔરહુજરેકે દરવાઝેપર દાયકા સોતે પાયા જબ અંદર ગયા, દેખા કે તખ્તપર લડકી એક અજનબી શખ્સકે સાથ લીપટકર સોરહી હૈ !

જાન્યારના કાલે જે હાલ દેખાતો સમ્પત ગુસ્સા આપ્યા ઔર દીવાનાવાર દોડતો દુખતો ઔર લક્ષમીને બાલ પકડતો દોનોંડો તખ્તે નીચે દાલ દયા; ઔર અયુલકાસમકો પેહાનકર ઔરબી ઝીયાદા ગુસ્સા આપ્યા. કહા દેખો! મેં ઇસ હરામઝાદેકી તાલાશમેં સરગરદાન કા હું ઔર યે મેરેહી ધરમેં બેઠા મેરી છાતીપર મુંઝ દલ રહા હૈ! યે કેહકર ઔર અયુલકાસમ ઔર દાયકે દાય રસ્સેસિ મઝાનુત બાંધકર હુજરમેં દાલ દયા, તાર હુજરકા દરવાઝા બાહીરસે બંદ કરકે ઔર યે કેહકે બાહીર આપ્યા કે, “મેં ઇસ હાલસે વઝીરકો આગાહ કરતા હું” ઔર વઝીરકો ઇસ માજરેકી ખબર કી. વઝીરને કહા કે, ખેર જો કુછ હોનાથા વો હુના, મગર હઝાર શુકરકે આખરકાર અયુલકાસમ ગીરફતાર હોગયા. વાલીએ ખસરા ઔર વઝીર ઇસી શુકતગોમેથે, કે દુખતરે—વાલીએખસરાને અયુલકાસમસે કહા કે બનેગન! તુમસે જસતરહા બન સકે અપનેતથં ઇસ બંદસે ખલાસ કરકે બન અપની બચાઓ! અયુલકાસમને કહાકે પેહલેતો બંદસે છુટના મુશ્કીલ હૈ, દુસરા મેં તુમકો ઇસ હાલમેં છોડકર હરગીઝ ન જઈગા. દુખતરને બહોત સમજાયા ઔર અયુલકાસમકે પાસ પોહં ચકર અપને દાતોંસે ઉસકેહાથોંકે બંદ કાટદી, ઔર કહાકે સામનેજો દરીયા નઝર આતાહૈ તુમ ઉસમેંસે નીચે કુદ પડો ઔર અપની બન સલામત લેઅઓ! હરચંદ અયુલકાસમને ઉઝર કયા મગર દુખતર ન માની, લાચાર અયુલકાસમને બંદસે છુટકર દરીયેસે અપને તથં નીચે ગીરાયા. અગરચે યે દરીયા ઝમીનસે યુલંદીપરથા ઔર વહાંસે નીચે કુદનેમેં કુછ શક નહીં કે અયુલકાસમકો બડી ચોટ લગતી, મગર ઇતફાકે તકદીરસે દરીયાકે બરાબર એક દરખ્ત થા, અયુલકાસમકો કુદતે વકત એક શાખ દરખ્તકી હાથ આ ગઇ ઔર ઉસ સખબસે આસાનીકે સાથ ઝમીનપર પોહંચ ગયા. ઔર વહાંસે દોડકર દીવારે—બાગકો ફાંદકર જંગલકી તરફ રવાના હુવા; પીછેકી દોડકે બોડસે રાતભર ચલનેમેં ઝરા દમ નહ્યા ઔર બરાબર બાગા હુવા ચલા ગયા. જબ સુપોહ હુઇ, મારે થકાન ઔર જુખકે સમ્પત ખીમાર ઔર ઝઈફ હોગયા, સામને એક આબાદી ગાઉકી નઝર પડી, ઉસ તરફકા ઇસ ખ્યાલસે ચલા કે અગર બનસંકે તો કહીંસે ખાના લેકર અપના પેટ ભરું. જબ ગાઉકે દરવાઝેપર પોહંચા, વહાં એક દુકાનથી, ઔર દુકાનપર એક મરદેપીર સુઈદે દાડીનાકા બેઠા હુથાથા; અયુલકાસમકો દેખકર પીરમરદને પુછા કે અય જવાન! તુ કહાંસે આયા! અયુલકાસમને કહા અય બુઝરગતાર! મેં એક ફકીર આદમીહું ઔર બહોત મુસીબતેં ગઈઈ હૈં. પીરમરદકો ઊસકી સુરત દેખને ઔર ખાનેં મુનનેસે મઅલુમ હુવા કે યે ઝરર આફતરસીદા હૈ, રહમ ખાકર ઊસકો અપને સાથ ધર લેગયા ઔર ખાના ખીલાયા. બઅદઝાં પીરમરદને પુછા કે તુમહારા મકાન કહાં હૈ ઔર કીસ તરફકા બનેકા ઇરાદા રખતે હો? અયુલકાસમને કહા કે મેરા ધરબાર કાઇ નહીં હૈ, ન કીસી ખાસ તરફકા બનેકા ઇરાદા હૈ. પીરમરદને કહા તુમ ખીલકુલ બે—સરાસામાન નઝર આતે હો, અગર મેરી મોકરી કુચલ કરો તો મેં તુમકો અપને પાસ રખું! અયુલકાસમને કહા મુજકો દીલસે મનઝુર હૈ મગર આપ કયા કામ મુજસે લેગે? પીરમરદને કહા, તુમકો યે ખીદમત કરની હોગી, કે અબલ મુખોહકો ઉઠકર દસ મશકં પાનીકી કુવેસે લાની હોંગી, ઉસકે બઅદ તમામ મકાનકો

સાફ કરના પડેગા, મેરી ગાય-મેંસ ઓર બકરચોંડા જંગલમેં ચરાને કે વાસ્તે લ જાના, - શામકો જળ વાપસ આઓ તેં દો-તીન મઠે ધાંસકે લેતે આઓ, ફીર બનવરોંકો ઉતરી જગે પાંધકર ઓર જીનકી ખીદમત કરકે બાગમેં જાઓ, ઓર વહાંસિ લકડયાં લાકર ખાના પાં ઓર જળ મેં ખાના ખા ચુકં, મેરે પાજીં દાયો! જખતક કે મુજકો નીંદ આ બવે; ઉસો તુમકો છુટી હૈ જો આહો કરો, અયુધકાસમને કહા હઝરત મેં નોકર હુંગા; પીરમરદ ઓર તુમકો ઈખતયર હૈ રહે. અયુધકાસમને દીવમેં સોંચા કે જંગલ—જંગલ કહાંતક ફીરાજ ઓર શીસતરેહ પાલીએબસરા ઓર બીરકે વર્જીરકે દાંસે બચોગે! મેહતર યે હૈ કે જો ઠીકાના મીલા હૈ બિસકો ન છોડો, ગો મેહનત ખહોત કુછ હૈ મરર યહાં ફીલહાલ અમનો—અમનસે રેહના હોગા, આયંદાશ માલીક ખુદ હૈ, ગરઝ અયસે ખ્યાલાતસે અયુધકાસમને ખીદમત પીર મરદકી કુમુલ કી.

ઈંદર વાલીએબસરા, વર્જીરકો અપને સાથ લેકર હુજરમેં જહાં દુખતર ઓર અયુધકાસ મકો પાંધકે છોડ ગયા થા—આયા, દેખાકે અયુધકાસમ મોબુદ નહીં હૈ! નઝરે કેહરસે દુખત રકી તરફ મુખતબ દોહર બોલા, કે અય નાખકાર વો જવાન તેરા યાર કહાં હૈ? દુખતરને કહા વો ઇસ દરીચેરી રાહસે કુદ ગયા; વાલીએબસરા યે મુનઝર સખત મઝમનાક હુવા ઓર અપને લશકરકો સાથ લેકરકે ફીર અયુધકાસમકી તાલાશકો નીકલા. રાતબર લશકરને તમામ જંગલકો છાન લાલા, મગર કહીં અયુધકાસમકો પતા ન મીલા. લાચાર વાલીએબસરા ગમગીન ઓર ખરામ નાક બાગકો વાપસ ફીરા, ઓર કસમખાઈ કે મેં હરગીઝ ઈસ દુખતર ઓર દાયાકો ઝીંદા ન છોડુંગા. જળ બાગમેં પોહંચા, આતેહી દુખતર ઓર દાયાકો અપને રૂબરૂ ખુલવાકર એક સરહંગકો હુકુમ કયા કે ઈન દોનોંકો કતલ કરદાલ! મગર યું કે ઓરતકો અપને સામને કતલ કરવાના રવા નહીં હૈ, તુ ઇનકો મેરે સામનેસે લેજા ઓર ફીસી જંગલમેં લે બકર ઇનકો કામ તમામ કર! સરહંગ બ—મુજબ હુકુમ વાલીએબસરાકે, દુખતર ઓર દાયાકો અયસે એક જંગલમેં લેગયા કે જહાં આદમીકો યુઝર ન થા, ઓર ઇરાદા ઉનકે કતલકો કયા. દુખતરકે બદનપર ખહોતસા ઝરો—ઝેવર પેહના હુવાય, સરહંગને દીવમેં સોંચા કે અબ્બક ઇનકોં ઝેવર લેટયા બએ બચ્ચદમેં ઉનકો કતલ કરંગા; યુનાચે ઝેવર ઉનકો જીતારના શુરૂઆ કયા, જળ ઓર સબ ઝેવર ઉતાર ચુક, તો ઇરાદા જીતારને અંગુશતરીકો કયા જો દુખતર અપની જાંગલીમેં પેહને હુધથી, મગર વો અંગુઠી અયસી તંગથી કે હરમંદ સરહંગને ઝાર કયા—ન નીકવી, લાચાર હોકર બિસને અપને દાંતોસે ઝારકરકે અંગુઠી ઉતારની આહી. કઝાએકાર ઉસ અંગુઠીકે નગીનાકે નીચે એક ટુકડા જેહરે દાનીવકો રખા હુવાય; સરહંગને જો દાંતોસે ઝાર કરકે અંગુશતરીકો ખેંચા, નગીના અંગુશતરીસે બલગ હોકર ' જેહરકાટુકડા ' સરહંગકે મુંહમેં આગયા ઓર ફોરન ઉસકી અસરસે સરહંગ મર ગયા! દુખતર ઓર દાયા યે હાલ દેખકર શુકર ખુદાકો બજા લાએ ઓર બિસ જગેહસે સબ ઝરો—ઝેવર સમેટકર બગેર બન્ને ઈસ ખાતકે, કે હમ કહાં બતે હૈં ઓર હમારા અબ્બમ કયા હોગા! રવાના હોગએ. ઇત્તફકે—તકલીરસે થોડી દુર ચલકર ઉસી ગાંઝમેં જ પોહંચી કે જહાં અયુધકાસમ પીરમરદકી નોકરીપર થા; દરવાઝે શેહ

પાલ પીરમરદની દુકાનપર આઈ. પીરમરદને જાનસે પુછા કે તુમ કોન હો
કહસે તુમહારા આના હુવા હૈ; દયાને હીમત કરકે કહા કે હમારા દીસ્તા તો બહોત
મગર તુમસે થોડા કેહતે હૈ કે હમ ચોરાંકે હાથસે બચકર યહાંતક પોહ ચે હૈ, હમારે
તમામ લોગોંકા ચોરાંને મારદાવા, હમકો જુખ બહોત લગી હૈ મેહરબાની કરકે કુછ
મોકો સે! ઓર એક જગેહ અયસી બતલાઓ કે જહાં અમનસે હમથોડી દેર આરામલે
નરડે ઉનકા પીરયાનહાલ દેખકર અપને મકાનપર લેગયા ઓર એક જુદે જુદેરમે ઉનકા

જીતારકર કહા કે તુમ થોડી દેર યહાં આરામ લો, મેરા નોકર અબી જંગલસે આતા હોગા, મેં
ઉસકે આતેહી તુમહારે વાસ્તે ખાના તથાર કરવા દુગા; દુખતર ઓર દયાને પીરમરદકે કેહને
મુજબ જીસ જુદેરમે આરામ કયા. જબ અયુલકાસમ જંગલમે ગડા ધાંસકા સરપર ધરે હુએ
આયા, પીરમરદને કહકે હો—ઓરતે મેરે મકાનમે આઈ હૈ જલદ ઉનકે વાસ્તે ખાના તથાર
કરો! યે કેહકર પીરમરદ અપની દુકાનપર ચલાગયા. અયુલકાસમ વાસ્તે પુછને ઇસખાતકે
મેહમાનોકે પાસ ગયા કે જીનકો કયા ચીઝ પસંદ હૈ જો જીનકે વાસ્તે તથાર દી બએ; ઇસ
ખયાલસે જુદેરકે દરવાઝેપર ગયા ઓર દરયાફત કરને લગા, દયાને ફેરન ઉસકા પેહલાન લયા
ઓર દુખતરકો ખબર દી. દુખતર ઇસ ખુશીકી ખબરકે સુનતેહી દોડકર અયુલકાસમકે પાસ આઈ
ઓર જીસકો ગલે લગાકર ઝારઝાર શેના શુરૂઆ કયા; અયુલકાસમકાબી દીલ ભર આયા, મેઈખતી
યાર જીસકી આંખોમે આંસુ રવાં હુએ. દયાને કહા પ્યારો! યે વકત તો ખુશીકા હૈ, આ
હીએ કે હંસો ઓર ખુશી કરો! અયુલકાસમ ઓર દુખતરને અપના અપના અહવાલ એક
દુસરેસે ખ્યાન કયા ઓર સીંજદા શુકરે—ઈલાહીકા ખબ લાકર ખાના તનાવલ કયા. જબ ખાનેસે
કુરસત કુઈ ઓર આરામસે બેઠે, દુખતરને અયુલકાસમસે કહા કે અમ મેરે બાપરી અમલદાર
રીમે રહેતા હરગીઝ મુનાસીબ નહીં હૈ, બેહતર હૈ કે દીસી ઓર મુશકમેં બકર મુકુનત
ઈખત્યાર કરે. અયુલકાસમને કહા મેંને શેહર બગદાદકી બહોત તઅરીફ સુની હૈ અગર
વો યહાંસે બહોત દુર નહો તો, મેરા દીલ ચાહતા હૈ કે ઉસ શેહરકો દેખું! દુખતરને કહા મેં
તુમહારી તાબેઅદાર હું, જહાં મીઝાજ ચાહે ચનચે મેં આપકે સાથ હું. અયુલકાસમને પીરમર
દસે બગદાદકા હાલ દરયાફત કયા, જીસને કહા કે બગદાદ યહાંસે બહોત નઝદીક હૈ. અયુલકાસ
મને પીરમરદસે રૂખસત હાસીલ કરકે દુસરેહી રોઝ બગદાદકી તરફ કુચ કયા ઓર થોડે રોઝમે
વહાં પોહંચ ગએ.

જબ બગદાદમે પોહંચે, અયુલકાસમને દુખતર વ દાયોડા એક મુનાસીબ જગેહપર બીઠા
કર કહા કે મેં શેહરમે મઝદુરીકે વાસ્તે બતા હું, તાકે તુમહારી ઓર મેરી મુઝરાન હો. દુખત
રને કહા તુમ અયસા ઈરાદા કયું કરતે હો! મેરેપાસ ઇસકદર ઝરો—ઝેવર ઓર જવાહેરાત
હૈ કે હમારી તમામ જીમરકે વાસ્તે કીફાયત કરે. અયુલકાસમને કહા મુજસે હરગીઝ અયસા
ન હોગા, કે મેં ઓરતકે માલકો અપને કામમે લાઉ; મેં ફકત અપની કુવને—બાપુસે
અપના મુઝારા કરના ચાહતા હું, યે કેહકર એક રસ્સા હાથમે લયા ઓર મઝદુરીકી તાલાશમે
બાઝારકી તરફ ચલા. બાઝારમે એક જગેહ ગડી ધાંસકી રખી હુઝી, એક રખસને મઝદુરી

મુકરર કરકે અબુલકાસમને કહા કે ચે ગઠી ધાંસદ્રી મેરે મકાનપર પાઠ ૧૦૦ : ૧૮૫ : ગઠી સરપર રખી, ઔર ઊસ શખ્સકે પીછે હોદયા; આખરકાર ચલતે—ચલતે ખલીશ હાજીરશીદ કે મેહલકે નીચે જ પોહ ચે. વહાં ઉસવકત ઈત્લાફકે ઝુબેદાખાતુન એક દર ખેઠી હુઈ તમાશા ખાઝારકા દેખ રહીથી, ઔર ઉસકે પાસ વો કનીઝ જો અબુલકાસમને ફાંકા નઝર કીથી, ખડી હુઈથી. કનીઝકી નઝર ચકાયક અબુલકાસમપર પડી ઔર ઉસકે પેહછાનકર રોને લગી. ઝુબેદાને પુછ ક્યું રાતી હૈ? ઊસને કહા અય મલકઝે—જહા: શખ્સ જો ગઠી ધાંસદ્રી અપને સરપર લીઝે જાતા હૈ, મેરા આકાઝે નામદાર અબુલકાસમ ખસરી હૈ. ઝુબેદાને કહા તુ દીવાની હૈ! અબુલકાસમકા એક મુદદત હુઈ વફાત હો ચુકા હૈ, અય વો કહાંસે આયા! કહીં મુરદેલી ઝીંદ હુઝે હૈ? કનીઝને કહા કે મેં મુદદત તક અબુલકાસમકી ખીદમતમે રહીહું. ઉસકા અચ્છી તરહાસે પેહછાનતીહું, ઇસમેં હરગીઝ શક નહીં કે ચે શખ્સ ઝરર 'અબુલકાસમ' ખસરી હૈ. ઝુબેદાને કહા અચ્છા ઉસકા હમારે રખર ખુલાઝો! ચુનાચે એક ખવાજસરોકા લેજર અબુલકાસમકા ખુલવાયા, ઔર ઝુબેદાને ચેહરેપર નીકાબ દાલકર ઉસે હાલ દરયાફત કયા. અબુલકાસમને કહા મેરા કીસ્સા બહોત દરાઝ હૈ, કહાંતક હુઝુરમેં અરઝ કર? જબ કનીઝને અબુલકાસમકી આવાઝ પેહછાની, કીસીતરહાકા શક બાકી ન રહા, દોડકર ઉસકે કદમેંપર ગીરપડી. કઝાકાર ઉસવકતમેં ખલીશાબી મેહલમેં આ ગયા, ઔર ઝુબેદાખાતુનકા એક મરદ અજનબીસે યુક્તગો કરતે દેખકર કમાલ યુસ્સે હુવા, ઔર કહા કે ઝુબેદા! ચે કયા હરકત હૈ કે તુમ એક કમીન મઝદૂરસે ખેઠી બાતે કર રહીહો? ઝુબેદાને અરઝ કયા કે જહાંપનાહુ! ચે શખ્સ વહી અબુલકાસમ હૈ કે જીસકી જુદાઇમેં આપ શબોરોખ બેકશાર રહેતેથે. ખલીશાને જો ગૌરકે સાથ અબુલકાસમકે ચેહરેકા દેખા, તો પેહછાન દયા ઔર દોડકર ઉસકા અપની છાતીસે લગા દયા; ઔર કહા કે અય અઝીઝ! અપના અહવાલ ખયાન નર! હમતો એક મુદદત હુઈ તુજકો ઈસ જહાંસે રખસત હુવા સમજહુ ચુકેથે; અબુલકાસમ ખલીશાકા કદમપાસ હુવા ઔર તમામ હાલ અન્વલસે આખરતક ખયાન કયા. ખલીશાકા ઊસકી મુસીબત ઔર તકલીફકા હાલ સુનકર કમાલ રંજ હુવા ઔર નીહાયત યુસ્સેમેં આયા, ઊસી વકત વઝીરકો તલબ કરકે હુકમ દયા કે ફૌરત ધીસી શખ્સકા સાથ, લશકર ખુખવારકે બનીમે ખસરા રવાના કયા જએ! તાકે વાલીએખસરા, ઔર ઉસકે વઝીરકા સાથ ઝીલત ઔર ખવારી કે યહાં ગીરફતાર કરકે લાઝે. ફીર ચંદ આદમી સવારીકે સાથ લેજર દુખતરે—વાલીએખસરા મેહરઅંગીઝકા સાથ ઈઝઝતકે અપને મેહલમેં ખુલવા દયા; ફીર અબુલકાસમકા અપને સાથ લેકર દરબારમેં આયા ઔર તમામ હાઝરીનકા ઊસકા હાલ સુનાકર ઊસકી મુરોબત ઔર હીમ્મતકી નેહાયત તઅરીફકી. ખઅદ બરખાસ્ત કરને દરબારકે, અબુલકાસમકા અપને મેહલમેં લેગયા ઔર ઉસકે સાથ ખાના તનાવજ કયા, ઔર ફીર એક મકાન આલીશાન અપને મેહલકે બરાબર ઉસકે રહેનેકે વારતે દયા.

ચંદરોઝ યુઝરે ખઅદ, વાલીએખસરા ઔર ઉસકા વઝીરેલઈન ગીરફતાર હોકર આઝે, ખલીશાને બનકી નીસબત હુકમ દયાકે ખાઝારકે બીચમેં સુલી ગાડકર ઉનકા ફાંસી દીજએ?

जब १२०० के ओर शम्स नेकों के साथ पढ़ी करेगा, विसकी ये सजा है. हीरे
 कि पुरवाकर के, अयुलकासम का नीकाह दुपतर वालीये बसरा—मेहरअंगीके साथ
 दया; और अंदरुअ अयुलकासमका अपना मेहमान रखकर विसकी नीहायत आतर
 ; हीरे विसको पहोत कुछ 'अनकद' और तोहदे देकर हुकुमत शेहर बसराकी अता
 रखसत क्या. अयुलकासम बसरेमे 'पोह'अकर अदलो—धनसाईमे' रअथ्यतके मशयुल
 , और अपनी जी'दगीमे' तमाभ रआयाकि धनसाई और अफलाक, और मुरवत, और
 हीरातसे नेहायत पुरा और शुकरगुआर रभा. और विसकी हुकुमतके दरमीयान रअथ्यतके
 धसकहर आजाही और आसुदगी हासील रही, के अणतक लोग अयुलकासमके नामकी जदी
 "धत्रतो—तोहीर" करते हैं. अयुलकासमका, दुपतर वालीयेबसरासे कई अवसाद पैदा
 हुए, और एक अमाने तक हुकुमत शेहर बसराकी विसके आनदानमे' रही.

तमाभ शुद.

आतेभा

नेकीका पहला नेक है पहसे जदीकी आत वे,
 कलजुग नहीं करजुग है ये विस हाथ के विस हाथवे.

सुतरजम

काजी धसमाधल पीन काजी मोहम्मद

पोरअंदरी.

નસીહત આમીન

છોટી છોટી દીલચરુપ કહાન્યાં.

—:૦:૦:—

નકલ—૧

ઠાઠી યહયા ખીન અકતમસે રીવાયત હૈ કે મૈં એક રાત ખલીફ મામુનરશીદકે મેહલમેં રહા, ઐર આધી રાતકા મુજે ખ્યાસ લગી, ઐર પાની પીનેકે લીઝે ઉઠા. અયસેમેં ખલીફને મુજે દેખદયા ઐર કહા, યહયા તુમહેં કયા હુવા ? મૈંને કહા અય અમીરલમોઅમીનીન ! મુજે ખ્યાસ લગી હૈ; ફરમાઝે, કે જ અપની જગેહપર ચલાજ ! ફીર આપ ઉઠર જહાં પાનીથા વહાં ગઝે, ઐર એક પાનીકા કુઝા લે આઝે ઐર મેરે સરપર ખડે હુઝે. ખસ ફર માઝે, અય યહયા લે પાની પી ! મૈંને કહા અય અમીરલમોઅમીનીન ! કયા કાઈ લોંડી— મુલામ નહીં હૈં ? ફરમાઝે વો સખ સો ગઝે હૈં. મૈંને કહા, મૈં તો પાની પીનેકે લીઝે ઉઠાહી થા, આપ કયું તકલીફ કીઝે ? જવાબ દીઝે કે મેહમાનસે ખીદમત લેની, શરીફોંકે નઝદીક કમીનાપન હૈ. ફીર ફરમાઝે, અય યહયા ! મૈંને કહા લખ્તેક અય અમીરલમોઅમીનીન કયા ઈરશાદ હોતા હૈ ? ફરમાઝે, તુજે મૈં હદીસશરીફ સુનાઉં ? મૈંને કહા હાં અય અમીરલમોઅમીનીન સુનાધયે ! ફરમાઝે કે “કોમકા સરદાર, સખકા ખીદમત યુઝાર હોતા હૈ” ફકત.

નકલ—૨

હીસી ખાદશાહને અપને વઝીરસે પુછા કે અદબ તખીઅતપર ગાલીબ હૈ કે તખીઅત અદબપર ? વઝીરને કહાકે તખીઅત ગાલીબ હૈ, કયું કે વો અસલ હૈ ઐર અદબ ઊસકી શાખ હૈ, ઐર હરશાખ અપની અસલકી તરફ ઇન્જુઅ હોતી હૈ. ખાદશાહને શરાખ મંગાવ, ઐર અરસી (૮૦) બીદયોં કા લાને ફરમાયા કે જનકે હાથેમિં શમઝે હાં, બીદયાં સખ ઉસ તરહાસે ખાદશાહકે અતરાફમેં આકર ટેરીં. ફીર વઝીરસે કહા કે અપની ઊસ રાયકી ગવતી, કે તખીઅત ગાલીબ હૈ દેખ લે ? વઝીરને કહા આજકી રાત મુજે મોહલત દીઝોઝે ? ખાદશાહને કહા અઝા મૈંને તુજહે અજકી રાતકી મોહલત દી. જખ દુસરી રાત હુઈ, તો વઝીરને અપની આસ્તીનમેં એક ચુહા રખદયા ઐર ઉસકે પાઉંમેં એક રરસી ખાંધદી, ઐર ખાદશાહકે પાસ ગયા. જખ બીદયાં અપને હાથેમિં શમઝે લીઝે હુઝે આધં; તો વઝીરને અપની આસ્તીનસે ચુહે કો બાહીર નીકાલ દયા. બીદયોંને જુહીં કિસે દેખા, શમઝાકા ફેંક ચુહે કે પીછે હોલીં; કરીખયા કે ધરબી જલ અઝે ! વઝીરને કહા ખાદશાહસલામત દેખીઝે, તખીઅત અદબપર કેસી ગાલીબ આઈ ? ઐર શાખ અપની અસલકી તરફ કેસી માયલ હુઈ ? ખાદશાહને કહા શાખાસ તુને બહોત ઠીક મેરી તરફકી કરદી, બેશક અદબપર તખીઅત ગાલીબ હૈ.

ખુલાસા.

તબીઅતસે અદખ હૈ, ન કે અદખસે તબીઅત. યચને તબીઅત ન હોતી તો અદખ પૈદા હોતા ! ઈસીતરેફ ઝાડસે શાખ હૈ, ન કે શાખસે ઝાડ. ચૌર શાગીરદ ઉસતાદસે ન કે શાગીરદસે ઉસતાદ પડહતા હૈ. ઈસીતરેફ ચુહા બીલ્લીકી ખોરાક હૈ, ન કે ચુહેકી ખોરાક; વગૈરા વગૈરા. ઈસ હીસાબસે જો ચીઝ જસકે તાબેઅ, યા જિસે કમઝેર, .. જિસે ડરનેવાલી હોગી, તો જિસપર જો તાકતવર હોગા વો ગાલીબ આએગા. ૧૧૨૩.

નકલ—૩

કેહતે હૈ કે હઝરત અલી અલ્લીસ્સલામને અપને બેટકા નસીહતકી, વો યેથી કે “અય મેરે બેટા ! મૈં તુજે વસીયત કરતા હુઁ, ખુદાએયુઝરગસે ડરનેકી ઝાહીર ઐર ખાતીનમેં; ઐર સચ્ચી ખત કેહનેકી, ખુશતુદી ઐર ગઝબમેં; ઐર દરમીયાની હાલત, મુકવેસી ઐર તવં ગરીમેં; ઐર ઈનસાફ કરનેકી, દોસ્ત વ દુશમનકે હકમેં; ઐર કામ કરનેકી, ખુશહાલી ઐર તંગદીલીમેં; ઐર ખુદાએયુઝરગપર રાઝી રેહનેકી, સખતી ઐર નરમીમેં.” ઐર અય બેટા ઈસ ખાતકા અન ! કે જસને અપને અંદરની ઐબ દેખે, ઐરાંકે ઐબસે રૂક ગયા; ઐર જો ખુદાકે બાટે હુએપર રાઝી હોગયા, વો યુઝરતાપર ગમ ન ખાએગા; ઐર જસને જુલમકી તલવાર નીકાલી, વો હુદ ઉસસે કાલ હુવા; ઐર જસને અપને બાધકે વાસ્તે કુંવા ખોદા, આપહી ઉસમેં ગીરકે મર; ઐર જો શખ્સ અપને ગુનાહકો જલ ગયા, વો ઐરાંકે ગુનાહકો બડા સમજેગા; ઐર જો ખુદે રસ્તેપર ચલા, તે હમનાક હુવા; ઐર જો કમીનાંસે મીલા, હકીર હુવા; ઐર જો આલેમેંકે પાસ બેઠા, અઝીઝ હુવા; જસને મસખરી કયા, શરમોંદા હુવા. ઐર જસ શખ્સને કીસી ચીઝકી કસરતકી, વો જીસીસે મશહુર હુવા; જસકી શુફતગો બડહી, ઉસકી ચુક (ગલતી) બડહી; ઐર જસકી ચુક બડહી, હયા ઘટ ગઈ; ઐર જસકોં હયા ઘટી, જમકી પરહેઝગારી કમ હોગઈ; ઐર જસકી પરહેઝગારી કમ હુઈ, ઉસકા દીલ મર ગયા; ઐર જસકા દીલ મર ગયા, વો દોઝખમેં દાખીલ હુવા. અલ્લાહ નેક હીદાયત દે! આમીન.

—:o:—

સુતરજમ.

કા. ઈ. બીન કા. મો.

પોરબંદરી.

નોટીસ.

ઈસ કીતાબકા ફીર દુબારા છાપનેકા હક માલીકને અપને કબજેમેં રખા હૈ. ૧૧૨૩

ધરતેહાર.

- ૦૧ ≡ ઝવાજર હીંદી.
 ૦૧ ગુલશને અઝયબાત યઅને હીકાયાતે નાદરા.
 ૦૧ ≡ જંગનામએ મોહમ્મદ હનીફ.
 ૦) ≡ કીસ્સા ઝૈતુન વ મોહમ્મદ હનીફ.
 ૦) ≡ કીસ્સા શૈશન મીયાં સૌદાગર.
 ૦) ≡ કીસ્સા તમીમ અનસારી.
 ૦) - કીસ્સા ગુલકામ.
 ૦) ≡ કીસ્સા બીબી મરયમ.
 ૦) - ॥ કીસ્સા કાલી વ ગોરી.
 ૦) ≡ કીસ્સા શાહેજહાં શાહપરી વ શૈશનઝોહલ.
 ૦) - ॥ કીસ્સા સૌદાગર બચ્ચેકા.
 ૦) - ॥ કીસ્સા નાઝનીં વ પઠાન.
 ૦) ≡ ઈન્તેખાએ અમન બેનઝીર, ગઝલીઆત.
 ૦) - વફાત નામા બીબી ફાતમા.
 ૦૧ નજમુઝીયા, કરીદે મૌલુદકે.
 ૦) = નુર નામા પૈગમબર.
 ૦૧ - મજમુએ મદહયાત.
 ૦) - મજમુએ બેગી નામા, મોહમ્મ.
 ૦૧ ગુલઝારે હુસૈની, મરસીઆ સલામ નૌહા વગૈરા.
 ૦૧ દીવાને ઝામીન, ગઝલીઆત.
 ૦) = સબીલનામા.
 ૦) - સખાવતનામા.
 ૦૧ = ચહાર દુરવેશ.
 ૦) - ॥ કીસ્સે દાઘહલીમા.
 ૦) ≡ બાગે રસુલ.
 ૦૧ કઝા વ કદર યઅને હઝરત મુન્શીમાન વ સી મુર્ગકા
 કીસ્સા.

હીકાના.

લીંદી બાઝાર—કાઝી અલીમીયાં વ કાઝી ઉમર મીયાંકી દુકાન ના. ૧૦૧
 ઔર

લીંદી બાઝાર—કાઝી મોહમ્મદસીદદીક વ યુસુફ રેહમતુલ્લાહી
 દુકાન ના. ૧૭૯, બે મુલ્લાનુરુદ્દીન ઔર અલીભાઈશરફઅલીકી
 દુકાનોંકે દરમીયાનમે હૈ, વહાંસે થે કીતાબેં મીલ સકતી હં.

ઇલતમાસે ખરો બ-ખીદમાતે શાયકીન.

હમકા નેહાયત અફસોસકે સાથે ઝાહીર કરના પડતા હૈ, કે અમ્મત હમારે હમઅસર કુતબફરોશ હમારે યહાંકી લીખી હુઈં ઓર છપી હુઈં કીતાબોંકી કાપી દુ કાપી છપકે, હમારી લીખીહુઈં કીતાબોંકી દુલ્હી કરનેહેં ઓર હમારે મેહનત વ ખરચપર એક તરહકા હમસા દર મેહનેકા ગોચા પેશા લે મેહેહેં. યુનાચે અકસર કામદા કીતાબોં ખીસયાર તાલાય ઓર મેહનતકે સીવાય, ખડે ખરચકે સાથ, હમ વકતખરવકત શાયકીનોંકી ખીદમાતમે પેશ કયાકરનેહેં; અયરી કીતાબોંકા મેહનત રકત ટાઇટલપેજ તખલીલ કરકે, ઓર કીતાબકે અખીરમે જો હમારે “મુનશીકી” મોહર આતી હૈ ઉસકા કીડાકે, મે ફીફર આખે ખંદ કરકે હરફ બ-હરફ છાપ દેતે હૈં ઓર ત્રાખી હયા નહીં કરતે. યહાંતક કે અમ્મત કોતાદઅંદેશ—ખલલ અંદાજે મુદદહ, આગે બહુકે ચોરીમે સરજોરીખી કર લીખલાતેહેં; યઅને મુદતકા હુકમા ખાખનેકી જલદીમે આગે પીછકા કુછખી ખયાલ ન કરકે, હમારે મુનશીકી લહીહકી મોહરકોખી છાપ દેતે હૈં. યુનાચે ઉસકા એક નમુના નજમુઝઝીયાકી કીતાબહૈ, કેજસકે આખરમે હમારે મુનશીકી મોહરપર (ખરીદોરકો પોઝા દેનેકે લાખે) કાગજ ચસપાન કર દયા ગયા હૈ. “અફસોસ તરહ” કુઝી. હરગીઝ ઇં પેશા મરદ માંતે મરદ ન કરી” લેહાઝા ઇલતમામ હૈ કે શાયકીન અથસે દગલખાજોંકે મોકેમે ન આવે ઓર અસલ માલકા દેખ બાલકે ખરીદ કરે. ફકત

નોટીસ.

હમારે યહાંકી છપી હુઈં હરએક કીતાબકા, ફીર દુબારા છાપનેકા હક માલીકને અપને કબજેમે રખા હૈ. ૧૧૨૩

હીકાના.

બીંડીખાઝરમે કાઝી અલીમીયાં વ કાઝી ઉમરમીયાંકી દુકાન નાં ૧૦૧ સે, ઓર કાઝી મોહમ્મદસીદહીક વ યુસુફરહમતુલ્લાહકી દુકાન નાં ૧૭૭ સે, જો બીંડીખાઝરમે મુલ્લા નુરુદ્દીનજાખાન ઓર અલીબાદ શરફઅલીકી દુકાનોંકે બીચમે હૈ, મીલસકતી હૈ.

